

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1938.

Första kammaren.

Nr 41.

Torsdagen den 2 juni.

Kammaren sammanträdde kl. 2 e. m.

Herr talmannen yttrade, att han efter samråd med andra kammarens talman finge tillkännagiva, att vid början av morgondagens sammanträde en gemensam omröstning komme att äga rum.

Anmälades och godkändes konstitutionsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 378, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till omläggning av den direkta statsbeskattningen m. m., i vad propositionen hänvisats till konstitutionsutskottet, ävensom i ämnet väckta motioner.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran bevillningsutskottets betänkanden nr 34—37 samt bankoutskottets utlåtanden och memorial nr 77—82.

Vid föredragning av andra lagutskottets memorial nr 60, angående arvode åt särskilda sakkunniga, tillkallade för att inom andra lagutskottet biträda vid behandlingen av vissa ärenden, bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 58, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om semester m. m., dels ock i ämnet väckta motioner. *Lagförslag om semester m. m.*

Genom en den 22 april 1938 dagtecknad proposition, nr 286, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t under åberopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet hållna protokoll dels föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till lag om semester samt lag om ändring av 56 och 90 §§ sjömanslagen den 15 juni 1922 (nr 270), dels ock inhämtat riksdagens yttrande beträffande å den internationella arbetsorganisationens konferenser år 1936 antagna förslag till konvention (nr 52) angående semester, rekommendation (nr 47) angående semester samt förslag till konvention (nr 54) angående årlig semester för sjömän.

I samband med berörda proposition hade utskottet till behandling förehaft tjugutvå i anledning av densamma väckta motioner, nämligen motionerna

inom första kammaren:

nr 346, av herr *Strand*,

nr 349, av herr *Nordborg*,

nr 350, av herr *Elon Andersson* m. fl.,

Första kammarens protokoll 1938. Nr 41.

Lagförslag om semester m. m. (Forts.)

- nr 351, av herr *Johan Larsson* och *John Björck*,
nr 352, av herr *Domö* m. fl.,
nr 353, av herr *P. Sandström* m. fl., och
nr 354, av herr *Albertsson*, samt

inom andra kammaren:

- nr 485, av herr *Ericsson* i Kinna,
nr 487, av herr *Lundström* i Skövde m. fl.,
nr 490, av herr *Eriksson* i Sandby m. fl.,
nr 491, av herr *De Geer* i Lesjöfors,
nr 496, av herr *Karlsson* i Grängesberg m. fl.,
nr 497, av herr *Nordström* i Kramfors m. fl.,
nr 501, av herrar *Lindberg* i Stockholm och *Cruse*,
nr 502, av herr *Aqvist* m. fl.,
nr 504, av herr *Hellberg*,
nr 505, av herr *Olsson* i Staxäng,
nr 506, av herr *Bagge* m. fl.,
nr 507, av herr *Fredberg*,
nr 508, av herr *Bäckman* m. fl.,
nr 509, av herr *Persson* i Grytterud m. fl., och
nr 510, av herr *Carlström* m. fl.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt,

A. att riksdagen, med förklarande att det i propositionen framlagda förslaget till lag om semester icke kunnat i oförändrat skick antagas, måtte för sin del antaga under punkten infört förslag till lag om semester;

B. att riksdagen måtte antaga Kungl. Maj:ts i propositionen framlagda förslag till lag om ändring av 56 och 90 §§ sjömanslagen den 15 juni 1922 (nr 270);

C. att riksdagen måtte förklara, att riksdagen för sin del anslöte sig till vad föredragande departementschefen i ett vid propositionen fogat statsrådsprotokoll den 12 mars 1938 uttalat rörande de konventionsförslag, som fogats vid propositionen, samt att vid sådant förhållande den därvid fogade rekommendationen icke föranledde något riksdagens uttalande;

D. att motionerna I: 346, 349, 350, 351, 352, 353 och 354 samt II: 485, 487, 490, 496, 497, 501, 502, 504, 505, 506, 507, 508, 509 och 510, i den mån de icke blivit besvarade genom vad utskottet förut under A. hemställt, icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd; samt

E. att motionen II: 491 icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Vid utlåtandet funnos fogade åtskilliga reservationer.

Rörande sättet för utlåtandets föredragning anförde

Herr Norman: Herr talman! I avseende å föredragningen av andra lagutskottets utlåtande nr 58 hemställs, att detsamma må företagas till avgörande punktvis samt punkt A på det sätt, att först föredrages utskottets lagförslag paragrafvis och där så erfordras styckevis med slutbestämmelser, ingress och rubrik sist, varefter utskottets hemställan föredrages, att vid behandlingen av den del av utlåtandet, varom först uppstår överläggning, denna må omfatta utlåtandet i dess helhet samt att lagtext ej må behöva uppläsas i vidare mån än sådant av någon kammarens ledamot begäres.

Vad herr Norman sålunda hemställt bifölls.

*Lagförslag om semester m. m. (Forts.)**Punkten A.**Utskottets förslag till lag om semester.**1 §.*

Förevarande paragraf lydde:

Denna lag äger tillämpning å arbetstagare i allmän eller enskild tjänst med undantag av sådana arbetstagare hos staten, för vilka gälla särskilda föreskrifter rörande semester. Från lagens tillämpning är ock undantagen arbetstagare, som är medlem av arbetsgivarens familj eller som avlönas uteslutande genom andel i vinst.

Herr Wistrand: Herr talman! Den fråga som vi nu gå att behandla, semesterfrågan, är utan tvivel den sociala fråga, vilken har mest ingripit i näringslivets ekonomi sedan på sin tid för snart tjugو år sedan 48-timmarsveckan genomfördes. Man får ett begrepp om den ekonomiska vidden av detta lagförslag, när man konstaterar, att den kostnad som är beräknad för detsamma uppgår till någonting som torde närma sig 120 miljoner kronor, vilket är mera än dubbelt så mycket som den normala skatten, som statsverket får in från aktiebolagen, och i varje fall långt mer än fördubblar den skatt från samma företag som utgår under innevarande år.

När man betänker, att denna fråga har denna synnerligen starka inverkan på näringslivets räntabilitet, anser man, att det kunde ha varit angeläget, att man hade gjort en noggrann ekonomisk utredning angående lagförslagets verkningar. Så har icke i någon allvarlig omfattning skett. Jag skall medge, att det skulle ha varit ett svårt företag att göra en sådan utredning, men jag måste ändå säga, att försöket borde ha gjorts. Som förslaget nu ligger, så medför det kostnader för en del företag, som enligt uppgifter, som ha lämnats i ett yttrande över förslaget ifrån skånska handelskammaren om en hel del företag som höra under handelskammarens område, innebära en ökning med hälften eller till och med två tredjedelar av den vinst som vederbörande företag under en rad av år ha kunnat redovisa. Man får också ett begrepp om svårigheterna att göra en semesterlagstiftning av den omfattning och med en semester av den längd, varom här är fråga, när man betänker, att hittills Frankrike är det enda land som tillämpat en semester av denna längd och att det enda land som har fått en motsvarande lagstiftning därutöver är vårt grannland Danmark, vilket emellertid skett först i år. I Norge har det tillämpats en semester av nio dagars längd — det är eljest det längsta. I Belgien har semestern en längd av sex dagar, i Finland sju, i Polen åtta, i Rumänien åtta, i Spanien sju, i Tjeckoslovakien sex dagar, och i Österrike var det sex dagar, ehuru man där verkligen har på alla sätt eljest genomfört de sociala reformer, som ha stått på vad man på många håll betraktar som ett mönsterprogram. Det är också betecknande, att den internationella arbetskonferensen i Genève, vilken sannerligen inte brukar vara njugg och sparsam, när det gäller att träffa avgöranden och konventioner på det sociala området, ännu så sent som 1936 icke ansåg sig kunna sträcka sig till en genomsnittlig semester av längre tid än sex dagar. I England — ett av de främsta länderna på det industriella området — har hittills icke tillämpats någon som helst semester. Nu har det i dessa dagar bebådats ett lagförslag, som ger näringslivet en övergång av tre år för att kunna träffa de enligt därvarande myndigheters och folkmeningens uppfattning synnerligen nödvändiga och påkallade förberedelserna för att införa en semester av sex dagars längd.

Dessa siffror, som jag nu har anført, ge ett klart besked om vidden av den

Lagförslag om semester m. m. (Forts.)

fråga som det gäller och om storleken av det språng, vi nu gå att göra ut i det okända. Vi ha hittills icke varit efter i den allmänna utvecklingen. Här har hittills vanligen tillämpats en ledighetstid av en vecka för anställda och arbetare och mer till, men nu taga vi ut ett steg, varigenom vi komma i jämbredd endast med länder, vilkas socialpolitik har haft ett inflytande på deras ekonomi som — det måste vara allom uppenbart — har varit synnerligen ogynnsamt.

Det är alldeles uppenbart, att om den belastning, som man nu lägger på näringslivet genom detta förslag, skulle ha gått ut över budgeten, om det skulle ha tagits upp beskattning för ändamålet, så hade steget aldrig blivit taget. Men belastningen blir ju inte mindre därför att den inte passerar genom budgetens finsikt. Helt säkert stå vi, det vill jag framhålla, med antagandet av detta förslag på kulmen för social lagstiftning för mycket lång tid framåt, därför att genom detta lagförslag kommer en mycket väsentlig del av det materiella underlaget för en fortsatt utveckling på socialpolitikens område att vara undanryckt.

Emellertid kan det inte och får det inte förnekas, och jag vill minst av alla göra det, att en reglering av semesterledigheten för vårt folk är en sak som innebär mycket stora samhällstillgångar. Den som själv har varit van att få semester i fjorton dagar och kanske mer än det, kan inte känna, att det skulle vara något oberättigat i att denna förmån också kommer andra till del, som ha ett tungt och enformigt arbete. Ur allmän synpunkt är semesterfrågans lösning att hälsa med glädje — om semesterfrågan kan lösas på det viset, att därigenom icke andra värden bli allt för hårt betryckta. Den rekreation, den rent fysiskt och folkhygieniskt nyttiga rekreation, som vinnes genom en semester under en tillräcklig tidrymd, är även enligt min mening värd uppoffringar, och den känsla av rätt, som en och var får, till att efter sitt arbete få njuta sin ledighet under en skälig tid, kan icke ur social synpunkt hälsas annat än med tillfredsställelse. Det är också mot bakgrunden av denna uppfattning, som det nu står ett enhälligt andra lagutskott kring semestertanken. Jag vill säga, att jag betraktar detta som bevis på en social samhörighetskänsla, som helt säkert icke skulle vara möjlig i många länder. Det skulle — det vill jag tillägga — ha varit önskvärt, att denna enighet kunnat utsträckas till alla delar av förslaget, så att en lösning hade kunnat vinnas under former, där förslagets bärande huvudtankar, rekreationen och vilan, hade blivit knäsatta, men där tyngden på näringslivet, som ju ytterst dock bär upp all social verksamhet i vårt land, hade blivit lättare och mindre påfallande. Det har tyvärr icke blivit på det sättet.

I förbigående vill jag säga, att det skulle kunna vara anledning till en del teknisk kritik emot lagförslaget, som i vissa hänseenden innehåller konstruktioner och även lagtekniska blottor, som icke borde få förekomma i ett noggrant övervägt och genomarbetat lagförslag. Sådant är numera icke någon ovanlighet, när det gäller sociallagstiftning. Där har gammaldags stringens och strama linjer i utformningen allt mer fått vika för improvisationens lätta och något lösaktiga arbetsglädje, och man har ofta åt lagskipningens ovissa praxis överlämnat att fastställa vad som dock borde vara den omsorgsfulle lagstiftarens uppgift. Det är t. ex. ganska betecknande, att lagförslaget icke innehåller klara och ovedersägliga regler om på vem den slutliga skyldigheten att utgiva semesterersättning vilar, om en överlåtelse av ett företag äger rum, och det har beträffande den saken inom utskottet yppats helt mot varandra stridande uppfattningar om lagtextens innebörd, vilka icke kunnat medföra någon ändring i lagtexten och vilka heller inga saken oroligt kringgående kommentarer i utskottsutlåtandet ha kunnat överbygga. Men detta är en relativt

Lagförslag om semester m. m. (Forts.)

liten sak, och den vill jag bara ha anmärkt så att säga i förbigående. Det viktiga, det som faller i ögonen, när man har detta förslag framför sig, det är det, att saxon emellan de sociala kraven och de ekonomiska följderna av deras förverkligande har gjorts avsevärt större än som borde ha varit nödvändigt. Detta gäller i synnerhet två frågor, till vilka jag också vill inskränka mig i detta sammanhang. Det gäller formerna för semesteravlöningen och utbetalandet av tillräckligt verksamma övergångsbestämmelser.

Beträffande semesteravlöningen anser jag det mycket anmärkningsvärt, att såväl kommittén som Kungl. Maj:t och utskottet icke ha velat fästa tillbörligt avseende vid att det redan länge här i vårt land existerat en fast landsed angående semesterersättningen och att i det stora övervägande flertalet av de fall, där det funnits timlön för respektive arbetare, semesterersättningen också har utgått med timlönen. Detta har varit fallet inom 80 procent av kollektivavtalsområdet. Det borde då ha varit naturligt att tillämpa denna metod även i detta sammanhang, så mycket mer som den har förordats av en rad av institutioner, av näringslivets skyddsorgan inom statsförvaltningen, alltså kommerskollegium, samt av flertalet av de myndigheter som i statlig regi bedriva arbeten, av vattenfallsstyrelsen, av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och av byggnadsstyrelsen, och stadsfullmäktige i Stockholm, som också med sin socialdemokratiska majoritet har erfarenhet på området, säger i sitt yttrande i denna fråga följande: Förslagets bestämmelser angående beräkning av semesterlönen kunde befaras medföra ojämnheter i semesterlönen för olika arbetare av sådan storleksordning, att den icke kunde anses förenlig med hänsynen till principiell likställighet mellan de anställda i fråga om beräkningsgrunden. Förslaget beredde vidare i vissa fall svårighet och ej ringa merkostnad vid beräkningen av semesterlönen. Stadsfullmäktige förordade därför, att semesteravlöningen skulle ansluta sig till den normala tidlönen under löpande år. Denna anordning, som sedan länge varit genomförd med avseende på stadens arbetare, hade icke visat sig förenad med någon olägenhet eller varit föremål för kritik.

Nu har man övergivit denna princip för en ny beräkningsgrund efter föregående års medelförtjänst. Det är ju alldeles uppenbart, att en sådan beräkningsgrund medför synnerligen stora besvärigheter beträffande uträkningen, vilket med naturnödvändighet måste medföra en rad av tvister, som med en enklare och för alla lättillgängligare beräkningsgrund hade kunnat undvikas. Jag vet att man gent emot att denna hävdvunna beräkningsgrund allt fortfarande skulle användas har anmärkt, att detta skulle medföra stora ojämnheter för vederbörande anställda i fråga om semesterersättningens utgående. Emellertid är det just det kanske mest anmärkningsvärda, att de myndigheter, som ha opponerat sig mot den av kommittén föreslagna beräkningsgrunden, just framhållit, hur kommitténs och Kungl. Maj:ts beräkningsgrund medföra ojämnheter som te sig stötande. Byggnadsstyrelsen anför t. ex., att under år 1935 arbetsförtjänsten för murare vid styrelsens byggnadsföretag i Stockholm utgjort i genomsnitt 2 kronor 82 öre per timme, medan återigen timlönen hade varit 1 krona 50 öre per timme. En per dagtid arbetande murare skulle alltså få endast 144 kronor i semesterersättning, medan en som haft ackordsöverskott skulle få 270 kronor. Och går man till ett annat fall, där jag har erfarenhet, nämligen det kommunala området i Stockholm, har man mycket svårt att förstå, varför en gatuarbetare t. ex., som har ungefär 100 procents ackordsöverskott på sin timlön, skall även under semestern åtnjuta dessa fördelar av en för övrigt i förbigående sagt ganska obehörig uppressning på sitt lönekonto framför en arbetare, som går på parkavdelningen eller än anställd vid gasverket och går på timlön, som endast är hälften så stor.

Lagförslag om semester m. m. (Forts.)

Anmärkas kan också, att denna omständighet, att man skulle betala efter ackordsförtjänst, medför, att i en hel del fall semesterersättningen icke kan utbetalas när vederbörande slutar sitt arbete utan långt efteråt, vilket särskilt är fallet i byggnadsfacket, där uppmätningen ofta sker långt efter det den individuella arbetaren har slutat sitt arbete och sin anställning hos vederbörande.

Det är alldeles uppenbart, att en mycket väsentlig del av de ökade kostnaderna för semestern hade kunnat undvikas, om man hade bibehållit det hävdvunna betalningssystem, som har vunnit hemul och som möjliggjort semesterns genomförande med väsentligt mindre belastning. Man har gjort gällande — särskilt herr statsrådet i hans anförande till statsrådsprotokollet — att skulle man tillämpa någon annan grund än den faktiska tidigare medelförtjänsten, så skulle semestern icke innebära ledighet med bibehållen lön. Även om detta påstående är riktigt — det är ju inte alldeles säkert, att det är riktigt, ty ingen människa vet, om han under semestertiden hade haft arbete, om han då hade gått på timlön eller på ackordsförtjänst — så kan jag inte finna, att det skulle vara på något sätt oförenligt utan tvärtom att det skulle stå i mycket god överensstämmelse med allmänna principer för social lagstiftning, att när en social reform göres, till fördel för stora grupper, dessa grupper också i någon mån, till en mindre del, finge vara med och dela kostnaderna för de fördelar, som genom reformen komma dem till del. Tidigare har detta till och med ansetts föredömligt, och det borde kunna vara det även nu. Jag tror att det skulle ha varit god politik även för dem som tro sig kunna av sociala reformer inhösta endast fördelar, att i tid lyssna på dem som i ärlig strävan att tillmötesgå berättigade krav önska medverka till dessa kravs genomförande under former, där ekonomiens rekylverkningar bli neutraliserade så långt som det är möjligt.

Detsamma gäller beträffande övergångstiden. Den ekonomiska dagssituationen kännetecknas av en ovisshet, som gör att vad som nu föreslås kan komma att lägga sten på en redan förut mycket tung börda. Näringslivet behöver tid att inrätta sig för ett så djupt ingripande i produktionsförhållandena som det här är fråga om. Exemplet ifrån England manar i detta avseende i mycket hög grad till efterföljd. Ett uppskov med den långa semesterns inträdande vore i detta fall alldeles särskilt påkallat.

Jag vill till slut också tillägga några ord om de framtida produktionsmöjligheterna. Det är alldeles ofrånkomligt, att genom semesterlagstiftningen en lång rad av produktionsdagar i vårt land bortfaller. Vårt land hade dock redan förut på grund av en mängd helgdagar ett kortare effektivt produktionsår än som fallet var i de flesta länder. I år har det genom lagstiftningen om första maj som en med helgdag likställd dag ytterligare förkortats. En undersökning som gjordes i verkstadsindustrien år 1928 visade, att antalet effektiva arbetsdagar inom denna industri på grund av olika orsaker, främst sammanhängande med helgdagarnas mängd ehuru dock inte helt, i Frankrike och Belgien då utgjorde 305 dagar, i Holland 300, i England, Österrike, Tjeckoslovakien och Schweiz 299, i Spanien 311, i Tyskland 298, i Italien 295 och i Sverige 294. Sverige stod lägst i fråga om produktionsårets längd av alla de stater, vilka då gjordes till föremål för undersökning. Nu förkortas detta produktionsår ytterligare.

Jag förstår väl, att det kan resas betänkligheter mot borttagande av helgdagar, dagar som för stora skikt av vårt lands befolkning ha vunnit en sådan helgd, att det ter sig såsom någonting mycket obehagligt, att de skulle göras till arbetsdagar. Jag förstår och jag högaktar dessa religiösa betänkligheter, men jag vill ändå ifrågasätta, om genom en sådan åtgärd andliga centralvärden skulle bli åsidosatta. Det rör sig ju inte om ekumeniska värden. Det rör sig

Lagförslag om semester m. m. (Forts.)

endast om något som i vårt land har varit en om också långvarig lokal sedvänja. I andra länder har man haft andra sedvänjor. Jag ifrågasätter för min del, om inte tiden nu skulle vara mogen för en utredning, om inte en del helgdagar skulle kunna borttagas, och givetvis måste vid en sådan utredning all hänsyn tagas till de kyrkliga intressen och de andliga värden, som skulle kunna anses läderade genom en sådan åtgärd.

Herr talman! Jag kommer i anslutning till vad jag sålunda framfört att vid de olika punkterna yrka bifall till de reservationer, som till utskottets utlåtande ha avgivits av herrar Tamm m. fl. samt av herr Norman och mig.

Under vilka former nu semestern än må bli beslutad — ty ett positivt beslut kommer ju givetvis att följa av vår överläggning, och till någonting annat syftar helt säkert ingen i denna kammare — får man inte lämna ur sikte, att det är en fråga av den allra största storleksordning, som vi här behandla, en fråga som får utomordentligt stora återverkningar på folkhushållet i dess helhet. Som utskottet anmärker få vi alla bidra till kostnaderna för en sådan lagstiftning. Jag är övertygad om att vad som kommer att beslutas, kommer också att bli genomfört i lojalitetens och i samförståndets anda. Ingen har anledning att misstänka annat. Jag skulle endast vilja tillägga: det vore glädjande, om även själva beslutet komme att präglas av samma anda av lojalitet och samförstånd, ty tillvaron av en sådan mentalitet hör, när allt kommer omkring, ändock till dessa samhällslivets värdefulla och så nödvändiga imponerabilia, trots allt vad man tror sig om att kunna åstadkomma enbart genom majoritetens klumpiga arbetsredskap.

Herr statsrådet **Möller**: Herr talman! Det finns ju ingen anledning att förvandla denna diskussion i och för sig till en stor principdebatt om semestern, eftersom samtliga utskottets ledamöter ju faktiskt ha accepterat tanken, att man skall göra en lagstiftning om allmän semester som, åtminstone efter en viss tid, skall komma att omfatta i huvudsak tolv arbetsdagar. Men några reflexioner kanske jag kan få knyta till det framlagda förslaget.

Inom vissa medborgargrupper har sedan åtminstone en generation och jag skulle tro för somliga under en ännu längre tid en sommarsemester på minst fjorton dagar, i regel en icke oväsentligt längre tid, betraktats såsom en, visserligen icke i lag inskriven men faktisk medborgarrättighet. Detta gäller ett stort antal affärsanställda personer, det gäller våra verk och myndigheter, det gäller överhuvud taget sådana personer, som i andra avseenden ha levat på samhällets solsida och icke på dess skuggsida. De ha i regel åtminstone åtnjutit en ledighetsperiod, som är ganska lång. Nu föreslås här att denna sedvänja skall lagfästas och utsträckas till alla medborgare, som ha lönearbete. För min del betraktar jag den föreslagna lagstiftningen som ett ur samhällets synpunkt synnerligen betydelsefullt framsteg. Det innebär, efter mitt sätt att se, att man tar ett steg eller, som man kanske till och med skulle kunna säga, att man utplånar ett av de gamla klassmärkena i landet, och ju flera sådana steg man kan taga till utplånande av sådana speciella klassmärken, som medföra en olika slags livsföring bland skilda grupper av samhällsmedborgare, desto större förutsättningar skapar man för hela samhällsbyggnadens hållfasthet, för människornas känsla för det samhälle, i vilket vi leva. En lagstiftning av denna art har därför inte bara den betydelsen att åt nya, jämförelsevis stora grupper av människor skänka möjligheter till en sammanhängande vila, till en rekreationsperiod av i varje fall något så när rimlig längd, utan det har betydelse i minst lika hög grad ur den synpunkten att det ökar förutsättningarna för den allmänna samhällssolidariteten. För min del skulle jag tro, att för en sådan vinst av lagstiftningsarbetet har ett samhälle råd att be-

Lagförslag om semester m. m. (Forts.)

tala en smula i pengar — om nu erfarenheten kommer att visa, att denna reform verkligen skulle kosta så förfärligt mycket som man här påstår.

Jag vill erinra om att man tidigare i detta avseende ju i alla fall har ganska grovt misstagit sig beträffande verkningarna av en viss slags lagstiftning. Låt oss förutsätta som exempel, att vi här i landet inte hade haft en åtta timmars arbetsdag genomförd utan alltjämt hade haft en genomsnittlig arbetstid av nio à tio timmar om dagen. Tro då företagarna själva, och jag kan väl betrakta den föregående ärade talaren herr Wistrand närmast som deras språkrör här i kammaren, att vår allmänna standard i fråga om löner, i fråga om social omvårdnad o. s. v., skulle ha varit högre än den är i dag med en åtta timmars arbetsdag? Vi veta dock, att de spådomar, med vilka man på sin tid gick emot en lagstiftning om åtta timmars arbetsdag, voro så ytterligt allvarliga, att om man till dessa spådomar skulle ha tagit den hänsyn, som då begärdes, skulle det ha varit fullkomligt uteslutet för en ansvarig församling att över huvud taget besluta en lagstiftning av sådan art.

Jag kan ju inte för min del låta bli att se dagens profetior, i den mån de innehålla allvarliga beklommer ur näringslivets synpunkt inför denna semesterlagstiftning, emot bakgrunden av de mera svårartade spådomar, som den gången förekommo.

Jag fäste mig vid ett yttrande av herr Wistrand, när han bland annat nämnde, att man inom metallindustrien hade gjort en undersökning beträffande antalet arbetsdagar under året i olika länder. Det hade därav visat sig, att Sverige bland de undersökta länderna var det land, där det lägsta antalet arbetstimmar förekom. Siffran var för Sveriges del 294 arbetsdagar mot 300 eller 299 uti vissa andra länder, som vi betrakta såsom mycket utpräglade kulturländer, och en ännu litet högre siffra uti vissa, såvitt jag kunde döma, huvudsakligen katolska länder. Vi ha således enligt herr Wistrand beträffande denna industri ett kortare arbetsår i Sverige än i det stora flertalet andra europeiska länder. Detta var mycket intressant att få höra. Jag visste ju visserligen, att en undersökning hade ägt rum, men det är intressant att höra den upprepas nu, ty på sätt och vis borde detta faktum, att vi ha ett kortare arbetsår, verka en smula lugnande på alla de farhågor man tycks hysa. Utgår jag nämligen ifrån att det är en bokstavlig sanning, att den allmänna standarden — och beträffande industriarbetarna i landet har jag den uppfattningen att så är fallet — är högre här än i något annat land och framför allt mycket högre än i de länder där man har över 300 arbetsdagar per år, så frågar jag mig, om man inte även här har ett klart exempel på att man inom näringslivet överskattar de farliga verkningarna av en något mera begränsad arbetstid. Därest teorien, att ju längre arbetstid man har, desto bättre är det för näringslivet, vore riktig, och då man säger, att näringslivets standard är avgörande för all annan standard, borde ju Spanien, Frankrike — vid tiden före semesterns och 40-timmarsarbetsveckans införande — och Belgien samt de andra länder, som ha det längsta arbetsåret, i ekonomiskt hänseende stå väsentligt bättre till än vårt land och dessa länders folk ha en bättre ekonomisk standard än Sveriges folk. Men jag trodde, att vi alla voro överens om att det svenska folket har en bättre ekonomisk standard än åtminstone det spanska och det belgiska folket, och sannolikt också, åtminstone då det gäller löntagare, bättre än det franska folket.

Jag gör denna reflexion därför att jag överhuvud taget har en känsla av att man vid svartmålningar riskerar att överdriva. Det finns nämligen okända faktorer. Jag vill visst inte säga, att de många helgdagarna, som taga bort en del av arbetsåret hos oss, kunna ha någon större betydelse för t. ex. folkhälsan i landet — det är föga sannolikt — men att en längre tids sammanhängande

Lagförslag om semester m. m. (Forts.)

semester, under förutsättning att den utnyttjas på ett något så när riktigt sätt, bör komma att stärka vårt folks fysiska och andliga kraft, det är jag fullkomlig övertygad om. Jag ser dock ingen möjlighet att i ett antal kronor beräkna den fördel, som ligger i ett sådant stärkande av vårt folks hälsa och vårt folks kraft i allmänhet. Detta tillhör de imponderabilia, som vi veta existera, men som icke på samma sätt som en vikarie för den, som har semester, kan uppskattas i pengar.

Vad är det då för många andra faktorer, som göra att ett försök att räkna ut näringslivets börda på grund av en sådan lagstiftning som den föreslagna måste te sig hopplöst? Jag skall inte gå in på dessa faktorer nu, men om det skulle visa sig behövt, skall jag återkomma därtill under debatten. Jag är som sagt fullkomligt övertygad om att det inte går att räkna ut näringslivets börda på grund av en sådan lagstiftning i pengar, bl. a. därför att man ju inte vet, hur företagen komma att organisera den personliga ersättningen för de semesterfirande.

Jag skall också säga ett par ord om semestertidens längd. Jag tror inte, att jag skulle ha visat något större personligt intresse för en semesterlagstiftning, varigenom semestern skulle ha begränsats till en tidrymd av sex dagar om året. Då skulle jag nog ha sagt, som man nu på många håll säger beträffande semester i allmänhet, att det bör överlåtas åt det fria avtalet, ty om man gör en lagstiftning av detta slag, bör den efter min uppfattning medföra faktiska förmåner för dem, som lagstiftningen avser, och icke bara utgöra en bekräftelse på ett mer eller mindre allmänt redan faktiskt tillstånd. Men jag har en annan synpunkt på detta. Visst är det angenämt att få en veckas ledighet under lämplig årstid, det bestrider jag ingalunda, men jag har mycket svårt att tro, att för människor, som t. ex. ha tillbragt de 51 veckorna i tempoarbete vid ett löpande band, en sammanhängande ledighet under en så kort tidsperiod som en vecka skulle kunna i någon märkbare grad verka återuppbyggande på organismen. Men gör den icke det, när man ju bara det syftet att ge människorna tillfälle till en annan sorts förströelse än de äro vana vid, och man när inte det syfte, som borde vara den verkliga meningen med semesterlagstiftningen, nämligen att samtidigt åstadkomma en förbättring av den del av vårt folk som är lönarbetare — andra kan man inte lagstifta för.

Jag har vid många olika tillfällen hört att socialpolitiken i Frankrike åberopats såsom ett varnande exempel beträffande semesterlagstiftning; i varje fall fanns det ett eko av dessa varningar i herr Wistrands anförande. Men finns det överhuvud taget några möjligheter att i socialpolitiskt avseende jämföra Frankrike och Sverige? Finns det vidare den ringaste anledning att tro, att det är semesterlagstiftningen, som har skapat de ekonomiska svårigheter, om vilka man otvivelaktigt kan med visst fog tala beträffande Frankrike? Jag vill erinra om, att i Frankrike genomfördes samtidigt med den lagstadgade fjortondagarssemestern även en fyrtio timmars arbetsvecka, och det är ju en efter min uppfattning med hänsyn till de ekonomiska verkningarna något allvarligare sak. Jag tycker inte, att det av de herrar, som spela ut erfarenheterna av socialpolitiken i Frankrike mot t. ex. detta lagförslag, är riktigt fair play att icke erinra om, att det ju i Frankrike vidtogs även andra åtgärder, som — om svårigheterna överhuvud taget berodde på lagstiftningsåtgärder — ju otvivelaktigt ha haft en verkan av helt annan räckvidd än den lagstadgade semesterns införande. Jag skulle våga gå så långt att jag säger, att om fransmännen hade begagnat sin lagstiftningsiver för ett par år sedan till att endast införa den lagstadgade fjorton dagars semestern, är det föga sannolikt, att man överhuvud taget skulle ha hört några klagomål ur ekonomisk synpunkt på denna lagstiftning.

Lagförslag om semester m. m. (Forts.)

Om man, såsom jag gör, utgår ifrån att semestertiden skall ha en längd, som gör att semesterlagstiftningen fyller sitt ändamål, finns det emellertid även vissa andra förutsättningar för att en sådan lagstiftning skall kunna fylla sitt ändamål. Jag tänker bl. a. på vilken inkomst man åtnjuter under semestern.

Vi kunna beklaga, och jag förstår, att man bland företagare betraktar det som ett onus, att människorna ha så pass olika inkomster som de ha — jag tänker då särskilt på sådana, som arbeta på tidlön och sådana som arbeta på ackordslön. Men å andra sidan hör man ju ganska ofta, att om en människa är van vid en viss standard, är det i varje fall mycket besvärligt att skruva ned denna, och detta gäller ju även personer på en helt annan inkomststandard än en ackordsarbeters i vårt land. Då har jag ställt den frågan: om man nu skall genomföra en sådan lagstiftning och man vill ge den ett verkligt innehåll och en verklig mening, skall jag då bete mig på det sättet, att jag låter semestern för ett mycket stort antal människor följas av en mindre inkomst än vad vederbörande varit van vid att få? Om jag förutsätter, att vederbörande vill göra en resa under semestern, eventuellt även tillsammans med sin familj, vilket man väl också får anse fullt tillåtligt, innebär en semesterperiod med all sannolikhet något större hushållsutgifter och reseutgifter än utgifterna i det dagliga livet. Vore det då någon reson i att lagstifta så, att man uppmanade vederbörande att göra större utgifter än han brukade göra i sitt vanliga hem, samtidigt som man skulle minska hans inkomster? Jag måste för min del säga att, oavsett den praxis som gäller i den avtalsreglerade semestern, skulle ett sådant förfaringsätt ha synts mig mycket, mycket osympatiskt, även om naturligtvis företagaren obestriddligen skulle komma att spara en del pengar på det. Därför har jag sagt, att där en person arbetar på ackord, skall hans faktiska inkomst och icke den i ett avtal stipulerade, men ofta icke använda tidlönen vara bestämmande för semesterlönen. Därest det hade varit så, att antalet ackordsarbetare hade varit ringa i landet, kunde man, efter min mening, ha på allvar reflekterat på att lägga tidlönen som grund för semesterinkomstens beräkning, men nu veta vi, att det bland annat finns ett fackförbund här i landet, som har betydligt över hundratusen medlemmar, av vilka det övervägande antalet överhuvud taget icke arbeta mot tidlön utan där hela tidlönesystemet är en rent formell bestämmelse och där vederbörandes faktiska inkomst med omkring 40 procent fullkomligt regelmässigt är efter år överstiger den i avtalet inskrivna tidlönen. Det skulle icke förvåna mig, om det beträffande 50 procent av industriens lönearbetare gäller, att ackordsarbetet är det absolut normala och tidlönearbetet är det absolut onormala. Det är med hänsyn till sådana faktorer som jag ansett, att skall man göra denna lagstiftning och vill man göra den så, att den får full mening, skall man gå på den faktiskt intjänade inkomsten och inte på en konstruerad inkomst, bara därför, höll jag på att säga, att den konstruerade inkomsten alltid är lägre. Hade den varit högre, hade det inte kommit i fråga att man velat gå på en sådan konstruerad inkomst.

Jag skall begränsa mig till vad jag sagt här. Innan jag avslutar mitt anförande skall jag emellertid tacka utskottet för den behandling, som kommit propositionen till del. Icke minst skall jag tacka utskottet med hänsyn till en förbättring, som ägt rum i det kungl. förslaget, nämligen den som innehålles däri, att man har möjliggjort för arbetare med mera vanligt förekommande korttidssysselsättning att bli semesterberättigade genom minskning av det antal dagar, under vilket man bör ha varit sysselsatt under en månad, från 18 till 16 dagar. Det innebär ett mycket stort framsteg, och det är snarast ett förbiseende, att det inte har kommit med en sådan bestämmelse i propositionen. Å andra sidan kan jag inte underlåta att säga ett ord, som icke

Lagförslag om semester m. m. (Forts.)

är lika erkännamt, beträffande den nya bestämmelse, med vilken det nyssnämnda framsteget har köpts.

Herr Wistrand uppehöll sig ganska länge vid den försiktighet, som hade utmärkt den engelska semesterkommittén, då denna hade utarbetat sitt förslag. En jämförelse mellan antalet industriarbetare eller lönearbetare i England och i Sverige skulle, tror jag, visa, att medan det i Sverige endast finns något över 1,200,000 lönearbetare, finns det i England sannolikt åtminstone 12 miljoner dylika. Nu är det ju så, att när man skall ha en semester genomförd för hela folket, borde det gärna vara ordnat med ordentliga rekreationsmöjligheter utanför hemmet för de semesterfirande. England är vad yttinnehållet beträffar väsentligt mindre än vårt land, och jag kan mycket väl förstå om man i ett land, där man kan riskera att åtskilliga miljoner på en gång skulle trängas om de naturreservat och andra platser, som skulle utgöra tillflyktsorten för de semesterfirande, har klart för sig att man behöver bygga upp en organisation, som möjliggör för folk att på ett rimligt sätt kunna utnyttja sin semester. Det problemet föreligger i Sverige också, men det föreligger naturligtvis inte alls med samma skärpa och är inte alls av samma storleksordning. Det hindrar emellertid inte att det är detta problem, som föranleder mina farhågor beträffande risken att för mycket koncentrera semestern till någon viss period. Ty skulle detta komma att ske, uppstår otvivelaktigt åtminstone under de första åren en viss risk för att konkurrensen om platser på pensionat och andra ställen, till vilka man skall ta sin tillflykt, kommer att bli för stor. Nu hoppas jag att mina farhågor härutinnan inte skola visa sig vara befogade. Man kan ju träffa avtal som göra att semestern för ett större antal människor inte blir koncentrerad till någon alldeles bestämd tidpunkt, kring någon av våra stora helger exempelvis.

Jag skall också slutligen säga ett ord om ett annat spörsmål, som det här finns anledning att yttra sig om. Enligt såväl regeringsförslaget som utskottsförslaget komma icke lantarbetarna — i varje fall inte utan vidare — att bli lagligen berättigade till en sammanhängande semester. Vad dem beträffar kan det bli så, att arbetsgivaren om han vill kan bestämma att semestern skall tagas ut med en dag i varje månad, han kan lägga ihop två dagar åt gången — överhuvud taget kan han ordna denna sak som han behagar. Denna försiktighet i lagstiftningen är naturligtvis betingad av svårigheterna att överblicka alla förhållanden inom jordbruket. Det är ju uppenbart att även med hänsyn till semestern kommer det att föreligga betydande praktiska skillnader mellan jordbruk, som ha en, två eller tre anställda, och å andra sidan jordbruk som ha ett större antal personer anställda. Nu har det på lantarbetarhåll, vilket framgått av en av de motioner som väckts i denna fråga, mycket starkt opponerats mot att man icke får till stånd en sammanhängande lagstadgad semesterperiod även för lantarbetarna. Den oppositionen är såtillvida begripelig, som ju lantarbetsgivareföreningen för sin del ansett sig kunna acceptera en sammanhängande semester om sju dagar för lantarbetare. Jag vill endast här ha understruket att det ju inte får bli fråga om att arbetsgivare, som redan i praktiken genom avtal eller annorledes bevisat, att genomförandet av en sammanhängande semesterperiod på åtminstone en vecka är möjlig för dem, nu på grund av lagstiftningen skulle låsas som om denna praxis inte har existerat och söka åberopa den nya lagen för att dela upp semestern på ett sätt, som i alla fall för arbetstagaren inte är särdeles acceptabelt. Jag har velat säga detta, emedan det står i utskottsutlåtandet, att man förutsätter att försämringar icke skola äga rum i förmåner, där lagen går mindre långt än förut slutna avtal, och jag har för min del velat understryka, att det bör klargöras att det är en allmän uppfattning hos de svenska statsmakterna, att i så-

Lagförslag om semester m. m. (Forts.)

dana punkter, där lagen av andra skäl än dem, som ha varit bestämmande för avtalen, inte har genomfört tvingande bestämmelser, skall gammal praxis ändå anses böra råda. I annat fall skulle det finnas ett visst fog för en åsikt, som lantarbetarna ha uttryckt på det viset, att man här gör en lagstiftning, som ordnar förhållandena mycket tillfredsställande för andra lönearbetare, men vars konsekvenser eventuellt åtminstone i visst avseende skulle leda till en försämring för lantarbetarna.

Vad jag här anfört beträffande helgdagarna innebär inte att jag nu skall göra någonting annat än att anbefalla utskottets förslag till antagande. Och när riksdagen, som jag vågar gå ut ifrån, avslutar denna debatt genom att bifalla utskottets förslag, så tror jag att det blir åtskilliga tusen människor i detta land, som komma att känna, att de svenska statsmakterna ha gjort en god gärning för deras välfärd.

Herr Hagman: Herr talman, mina herrar! När jag nu ber att få framföra några synpunkter på det föreliggande ärendet, vill jag först och främst instämma i herr Wistrands uppfattning att det problem, som vi nu behandla, är mycket stort och betydelsefullt. Det kommer att vara en värdig fortsättning på den lag om arbetstidens begränsning, som vi antogo för ett par decennier sedan. Förhållandena på vårt lands arbetsmarknad ha ju nämligen icke utvecklat sig på ett sådant sätt att det varit möjligt att på frivillighetens väg genomföra en semester av sådan längd, att man kan säga att de rekreativsynpunkter, som här måste spela en framträdande roll, också i vederbörlig ordning kunnat tillgodoses. De omfattande utredningar som ha gjorts beträffande längden av semestern för närvarande visa, att fyra, fem eller sex dagars semester är den längsta tid som kollektivavtalen stadga, om jag undantar ett i år träffat kollektivavtal, där man fastställt semestertiden till tre veckor. Vidare har man kunnat konstatera, att i de yttranden, som avlämnats över förslaget om tolv dagars semester, har man genomgående principiellt varit välviligt inställd till en semester av denna omfattning, och man har ingestådes ansett, att semesterns längd i och för sig är för stor. Vad man hängt upp sig på har framför allt varit farhågorna för att kostnaderna för genomförandet av denna reform skulle bli så stora att vi inte skulle kunna gå i land med dem.

Man har gjort gällande att utredningen beträffande dessa kostnader i många avseenden är bristfällig. Jag skulle på den punkten för min del vilja säga, att det inte finns någon möjlighet, hur mycket medel man än vill disponera för ändamålet, att utredningsvägen visa upp vad en semester på tolv dagar kommer att medföra för kostnader. Det är ett alltför invecklat problem, och det är alltför många obekanta faktorer som här göra sig gällande. Därför skola vi i stället för debetposterna skjuta kreditposterna fram i förgrunden, vilka chefen för socialdepartementet nyss här berörde och vilka äro ytterst värdefulla. De komma säkerligen, och i all synnerhet om hänsyn även toges till samhällets åtgärder också på andra områden, att bli så stora, och jag hoppas det skall visa sig vara ett helt och hållet överdrivet påstående att vårt land inte skulle kunna bära de med denna reform förenade kostnaderna.

Det har med avseende på kostnaderna i den officiella utredningen nämnts en siffra på 55 miljoner kronor. Arbetsgivareföreningen har för sin del kommit till en siffra på 116 miljoner kronor. Det är endast att konstatera att det är ett betydande svalg mellan dessa båda siffror, vilka framkommit under olika förutsättningar — de verkliga kostnaderna och i vilken grad denna reform verkligen kommer att anstränga vårt land och dess näringsliv får den praktiska erfarenheten efter lagstiftningens genomförande visa oss. Det är i själva verket ett oerhört stort förtroende, som vi visa vårt näringsliv, när vi uttala

Lagförslag om semester m. m. (Forts.)

den förhoppningen, att vi äro övertygade om att vi skola kunna genomföra denna reform utan de svårigheter, som man målat upp vid dess antagande.

Tillfredsställelsen att erhålla semester känna alla de bäst, som varit vana vid att under många år ingen ha men som sedan fått den. Och den kommer för vårt lands lönearbetare, som i stor utsträckning inte haft semester, säkerligen att uppvisa mycket positiva och fördelaktiga resultat.

Som herrarna behagade finna har undertecknad tillsammans med några kamrater i utskottet på en punkt ansett oss böra avgiva en reservation mot den utformning, som utskottets förslag fått. Det gäller första stycket i 2 §, som stipulerar stöd för sedvänja för de grupper, vilka redan fått en semester sigtillerkänd, som sträcker sig utöver den nu föreslagna tolv dagars minimisemestern. Inom kommittén, där denna fråga mycket grundligt behandlades, ansåg man sig inte kunna sträcka sig så långt som att ge skydd för denna sedvänja. Saken är nämligen den att vissa grupper, trots att för dem behovet av semester kanske inte är så framträdande som för många lönearbetare, ha kommit upp till tre eller fyra veckors semester, och man befara nu från dessa gruppers sida att arbetsgivarna skulle begagna tillfället att sätta ned deras längre semester till de tolv dagar, som nu föreslås i den allmänna semesterlagen. Naturligtvis voro vi alla ense om — vi ha också uttryckligen uttalat den förhoppningen och jag vill här göra det ånyo — att ingen människa skall behöva få sin semestertid nedsatt därför att det är flera, som hädanefter komma att få en semester på tolv dagar. Även inom utskottet, där denna fråga mycket noga skärskådades, voro vi nog alla ense om att man inte hade att befara några försök från arbetsgivarnas sida att sätta ned semestern för dem, som redan hade en längre semester än tolv dagar. Under sådana förhållanden skulle något särskilt skydd för dem som redan ha fått en längre semester inte behövas.

Vidare är det en principiell synpunkt, som häftar vid denna inställning till spörsmålet. Vad som här föreslås innebär ju i själva verket, att man inför en kategoriklyvning bakvägen och tillförsäkrar vissa, som redan ha en längre semester än de tolv minimidagarna, lagligt skydd för de tre, fyra eller fem veckors semester, som de i själva verket redan åtnjuta. Den på sin tid sittande Fehrska kommittén, som avlämnade sitt betänkande 1935, hade delat upp vårt lands befolkning i tre kategorier, av vilka en skulle ha en veckas, en två veckors och en tre veckors semester. Denna sak blev mycket kritiserad i de över detta förslag avgivna yttrandena. För min del ansluter jag mig principiellt till denna kritik och kan inte medgiva, att det finns någon anledning att för dessa bättre situerade grupper ge ett lagligt skydd för en semester, vars längd vi inte exakt känna, helst då ett sådant skydd inte torde vara behövt. Denna min inställning är närmast beroende därpå, och jag har givit uttryck åt denna synpunkt tillsammans med några kamrater i utskottet i vår reservation, att det här gäller en form av skydd för sedvänja, som inte kommer att verka på samma sätt som annars sker i vår lagstiftning i de fall, där man avsett att skapa skydd för sedvänja. Denna bestämmelse kommer att verka på ett helt annat sätt, och vi ha också kunnat konstatera, att lagrådet helt och hållet avstyrkt den här föreslagna konstruktionen av skydd för sedvänja. Om man som exempel tar en arbetsplats med 100 anställda, av vilka 75 ha en månads semester, skulle de återstående 25 med stöd av denna bestämmelse kunna begära att också få en månads semester. Lagen har följaktligen en verkan, som medger en kollektiv uppflyttning, och det är en nyhet i vår lagstiftning att lägga skyddet för en sedvänja på detta sätt.

Det är att befara, enligt min och mina medreservanterns mening, att detta leder till att arbetsgivarna komma att bli ytterst obenägna att på förhandlingsvägen träffa avtal om längre semester än tolv dagar. Ty så snart en

Lagförslag om semester m. m. (Forts.)

grupp lyckas träffa ett kollektivavtal om exempelvis tre veckors semester, kommer detta att förlänas lagens sedvänjeskydd, och detta kan medföra att tolv dagar blir inte bara minimisemester, utan i realiteten *maximisemester*. Det är en utveckling, som är allt utom önskvärd. Jag hoppas för min del att det för många olika arbetargrupper i vårt land skall bli möjligt att så småningom under årens lopp, när vi få belägg för, hur lagen verkar, på förhandlingarnas väg kunna öka semestern från tolv dagar till en längre tidrymd. Det skydd för sedvänja, som är intaget i första stycket av 2 §, kommer dock enligt min mening att förhindra en utveckling i denna riktning. Jag kommer därför att vid föredragningen av 2 § hemställa om avslag på det stadgande, som jag här berört.

Beträffande detaljerna i den föreslagna lagstiftningen har herr Wistrand inte varit lika tillfredsställd som med själva principen om semester rätt. Han anförde sålunda, att den innehåller juridiska improvisationer, och nämnde som ett bevis på dessa juridiska improvisationer bestämmelsen om hur man skall gå tillväga när ett företag överlåtes till en annan ägare. Den saken är enligt min mening uppklarad i utskottets utlåtande och kommer i praktiken inte att medföra några svårigheter. Antingen kommer semesterersättningens utbetalande att påvåla övertagaren av företaget, eller också kan mellan de båda träffas en överenskommelse att saken skall ordnas på annat sätt. Det står alltid en företagare fritt, som avslutar en verksamhet, att även utbetala intjänat semesterersättning, och så får man börja på ny räkning under den nya formen för företagets bedrivande.

Vidare fann herr Wistrand att sättet för bestämmande av semesteravlönningen inte var tillfredsställande. Han ansåg för sin del att man borde bibehålla den hittills tillämpade, föga tillfredsställande ordningen att utbetala denna ersättning med gängse timlön. Statsrådet och chefen för socialdepartementet har redan uppvisat vilka olägenheter denna anordning för med sig. Vi ha kollektivavtal med mycket låga minimilöner, men där arbetarna i själva verket arbeta för en utgående timlön, som är nästan dubbelt så stor som minimilönen. Det är endast under egentliga kriser, som timlönerna pressas ned mot minimilönens nivå. Det skulle alltså kunna hända inom stora och betydelsefulla arbetsområden, att vederbörande kvalificera sig för semester vid en tid, då minimilönerna utbetalades, medan de skulle få semester under en därpå följande högkonjunktur med dessa låga minimilöner som ersättning för semestern. Detta är en föga tillfredsställande anordning. Det enda riktiga är, såsom kommittén också för sin del hade föreslagit, att samtliga de inkomster, vad de än kallas, som man haft under den tid då man förvärvade semester rätten, skola läggas till grund för semesterersättningen när semestern åtnjutes. Det är visserligen sant att detta system medför en del besvär vid beräkningen av semesterersättningen, men i företag där man sköter denna sak på ett bokföringsmässigt korrekt sätt behöver anordningen inte bli alltför invecklad. Jag anser det riktigast att även ersättning för övertidsarbete under kvalifikationsperioden skulle ingå i de belopp, som utgå i semesterersättning. Jag ämnar dock inte framställa något yrkande i en sådan riktning, ty om man kan vinna vad Kungl. Maj:t på denna punkt föreslagit, så innebär detta en sådan betydelsefull förbättring i hittills rådande förhållanden, att en ytterligare utvidgning på denna punkt får bli en senare åtgärd. Att bibehålla timlönerna som ersättning är en absolut otillfredsställande anordning, och därom har man på de flesta håll också varit ense.

Herr Wistrand anförde också som ett bevis på svårigheterna, att byggnadsarbetare, som i stor utsträckning arbeta på ackord, inte skulle kunna få semesterersättning utbetalad vid semesterns början. Tyvärr skulle jag tro att

Lagförslag om semester m. m. (Forts.)

det i många fall kommer att bli på detta sätt. Genom att man gjort en kvalifikationsperiod på sex månader för rätt till semester torde det inte bli många byggnadsarbetare, som överhuvud taget få någon semester. De kunna kanske i något fall få semesteravlöning. Den väg, som denna grupp av arbetare och med dem likställda måste gå för att klara semesterproblemet, är semesterkasornas väg, som vi emellertid för närvarande inte ansett oss kunna reflektera på.

Vad vidare beträffar frågan om de många helgdagarna, som här berörts i debatten, har den saken varit föremål för behandling inom kommittén, och vi hade ursprungligen tänkt att gå fram med ett positivt förslag på denna punkt. Särskilt representanter för vissa industrier, såsom sågverks- och pappersmassindustrierna, gjorde gällande att våra grannländer ha betydligt flera arbetsdagar än vårt land. Man var bekymrad över att vi inte skulle kunna producera relativt taget lika stora kvantiteter av massa och sågtimmer som dessa länder, emedan våra arbetsdagar äro färre. Vi nöjde oss emellertid i kommittén med att påpeka behovet av att denna sak tas upp till diskussion, och nu föreligger en reservation, vari direkt yrkats att frågan om de extra helgdagarnas avskaffande skall bli föremål för utredning. För min del har jag ingenting emot detta, ty i den mån man kan genomföra en längre och sammanhängande semester kommer ju faktiskt dessa extra helgdagars uppgift att bli överflödigt — jag skulle nämligen vilja göra gällande att dessa extra helgdagar i viss mån ha fått vara en ersättning för den semester, som vi tidigare inte haft.

Mot övergångsbestämmelserna har mycken kritik riktats inom utskottet. Men med den läggning, som Kungl. Maj:t givit övergångsbestämmelserna, få vi faktiskt en övergångstid för denna lagstiftnings fullständiga ikraftträdande. Jag tror inte att vi skola utmåla svårigheterna såsom alltför stora. Men det ligger dock i det förslag, som här nu behandlas, ett uttryck av förtroende för vårt näringsliv och för vårt lands ekonomiska styrka, som även innesluter den uppfattningen att vi, trots att anpassningssvårigheterna på en eller annan punkt kunna bli framträdande, dock äro tillräckligt rustade för att kunna genomföra en semester av tolv dagar för stora delar av vårt lands befolkning.

Jag ger, herr talman, principiellt min anslutning till denna lagstiftning. Sedermera under 2 § kommer jag dock att framställa det yrkande, som jag nyss har berört och som innefattar bifall till den reservation, som jag tillsammans med några andra ledamöter har avgivit.

Herr Tamm: Herr talman! Ehuru givetvis ett anförande här i dag är relativt meningslöst, kan jag, då jag varit en av 1936 års utredningsmän i semesterfrågan och alltså varit med om detta förslags upprinnelse, inte undgå att säga några ord och göra några reflexioner.

Man har nu senast från departementschefens och från herr Hagmans sida velat förringa betydelsen av de anmärkningar, som från många håll riktats mot att utredningar saknas i de sakkunnigas betänkande. För min del kan jag inte ha samma uppfattning, att dessa utredningar skulle ha varit meningslösa och omöjliga att få fram. Jag vill erinra om att flera gånger under de sakkunnigas arbete olika förslag framkommo att få till stånd dylika utredningar, men det stötte på motstånd främst därför, att kommittén tillmättes alltför kort tid för att de skulle kunna medhinnas. Jag anser alltså, att de anmärkningar, som framställts på den punkten, måste anses berättigade, och frågan är ju av alltför stor och vidlyftig natur för att så enkelt tillbakavisas.

Hela förslaget har ju i övrigt blivit föremål för ganska betydande kritik, och det förstår jag också. Emellertid har nu inom socialdepartementet en om-

Lagförslag om semester m. m. (Forts.)

arbetning skett och ett praktiskt taget helt nytt förslag till lagstiftning framlagts, och jag kan villigt erkänna, att det onekligen är en betydligt förbättrad upplaga av kommitténs förslag, detta främst enligt min uppfattning av den anledningen, att departementsförslaget tar i mycket högre grad än de sakkunnigas förslag hänsyn till själva innebörden av en semesterlagstiftning, nämligen behovet av vila och rekreation.

Det har dock även där gjorts en del principiella kullerbyttor. Jag skall emellertid inte här gå in på några detaljer härom. Jag vill bara peka på en sådan, som departementschefen själv nyss berörde, nämligen förslaget, att helgdagarna icke skulle få inräknas i semestertiden. Det är ju dock alldeles självklart, att folk kan rekreera sig lika bra på en helgdag som på en vardag!

Beträffande semesterns längd delar jag den uppfattning, som departementschefen gjort sig till tolk för, och det har jag gjort allt ifrån början, att önskemålet givetvis vore, att om en semesterlagstiftning tillgripes en semester av minst tolv dagar borde lagfästas.

Jag måste dock givetvis ställa mig tveksam inför den utgiftsökning, som detta måste medföra för vårt näringsliv, och jag vill erkänna, att jag blev ganska häpen, när man under utredningens lopp kom fram till de siffror, som man gjort i detta fall. Jag tänkte förbigå att tala om beloppet, men då herr Haggman nu i sista stund angav, att det här rörde sig om ett belopp på 55 miljoner kronor, det belopp, som kommerskollegium har angivit och som för övrigt spökat överallt, måste jag säga ifrån, att detta belopp inte alls är jämförbart med det belopp på 116 miljoner kronor, som man kommit till från arbetsgivarhåll. Dessa 55 miljoner kronor avsågo endast storindustriens kostnader. Dessutom må det erinras om att vid den tid, då kommerskollegium fick i uppdrag att göra ett försök att få fram en översikt över industriens kostnader i samband med denna semesterlag, hade man bland de sakkunniga bestämt sig för att gå fram efter ett timpenningssystem vid bestämmandet av semesterlönen. Men detta system blev helt plötsligt under arbetets gång med någon ny motivering utslaget, och man gick i stället in för detta nya förslag, att semesterlönen skall utgå efter ackordsförtjänst. Detta betyder bara för industrien ett tillägg av 10 miljoner kronor. Därtill kommer merkostnader för skogsbruk, lantbruk, hantverk och dylikt. Jag tror, att man kan göra alldeles klart för sig, att det direkta kontantbelopp, som här kommer att belasta näringslivet, inte kommer att understiga 100 miljoner kronor. Man har nu sagt här, att man inte kan räkna ut beloppet, därför att det finns så många direkta och indirekta både debet- och kreditposter att taga hänsyn till. Det må vara sant, men under alla omständigheter kan man fastslå, att den kontanta direkta belastningen inte kommer att understiga 100 miljoner kronor.

Vid ett annat ärendes behandling i går framhöll finansministern, att en börda av denna art är fullt jämförbar med en skattebörda. Det äro vi fullt ense om. Han framhöll också, att industrien och skattebetalarna allttjämt ha gnällt över belastningen av nästan varje sorts nytillkommen välfärdsanordning och att man också jämt velat göra gällande, att nu har man nått den ekonomiska bristningsgränsen. Han påpekade emellertid, att i själva verket har det visat sig, att dessa sociala välfärdsanordningar gått mycket bra att realisera, och han framhöll till slut, att den nuvarande regeringen började bli helt immun mot dylik klagolåt. Jag undrar emellertid, om inte de s. k. gnällarna dock i viss mån kunna anses haft rätt. Om en häst tvingas att draga ett större lass än vad som kan anses skäligt, då får man naturligtvis söka utvägar att klara saken på något sätt. Man ger hästen mera havre, bygger lättare vagnar, sätter kullager i hjulen och söker få till stånd bättre och mindre backiga vägar. Ja, det har varit på det sättet man klarat t. ex. åttatimmarsdagen. Industrien

Lagförslag om semester m. m. (Forts.)

har visserligen lyckats bära de ökade kostnaderna i samband därmed, men likasom det finns en gräns för en hästs möjlighet att tåla belastning, finns det naturligtvis även en gräns för industriens förmåga att bära ekonomiska påfrestningar. Jag erkänner gärna, att det inte är gott att på förhand säga var denna gräns går, i synnerhet som den naturligtvis inte kan fastställas annat än på lång sikt, men att den nu förefaller oroande nära, kan man väl knappast undgå att märka och befara.

Jag och många med mig ha därför i detta speciella fall sökt att få fram några ekonomiska modifikationer. Jag skall nu inte beröra den saken, då herr Wistrand har varit inne på den. Vi ha inte vunnit gehör för vår tankegång. Avgörandet liksom ansvaret ligger ju på andra händer. Vi ha endast att godtaga deras mening, men jag vill säga, att vi samtidigt vilja hoppas och tro det bästa.

Jag är däremot för min del fullt beredd att i stort sett taga på mig mitt ansvar i realiserandet av förslagets stora och vackra grundtanke, och jag delar också den glädje och tillfredsställelse, som stora grupper av vårt folk oneligen måste komma att känna över denna rätt och möjlighet att bli tillförsäkrade ett par veckors uppfriskande vila och rekreation i form av semester. Jag ansluter mig till statsrådet Möllers nyss gjorda uttalande, att denna reform skall bidra till utplånande av klasskillnaden och ökande av förutsättningarna för samhällssolidariteten. Det är en värdefull synpunkt, som jag i hög grad delar och till vars fullföljande jag gärna ger min anslutning. Det är just därför, om också med en viss tvekan och oro, som jag kan ansluta mig till förslaget i stort sett och tillsammans med säkerligen praktiskt taget alla mina partivänner räkna ut händerna till en samförståndslösning.

Det är vid en liten detalj bara, som jag skall be att ett litet ögonblick få uppehålla mig. Det gäller den reservation, som herr Hagman tillsammans med mig och några andra avgivit och som rör inskrivandet i lagens 2 § av vad man här plägar kalla sedvanebestämmelserna. Jag har i tjugufem år varit industritjänsteman och jag har suttit i styrelser för de privatanställdas föreningar. Jag har alltid haft ett stort intresse för att värna om och befordra deras intressen, men detta oaktat kan jag inte sympatisera med tanken att i ett lagförslag införa denna punkt, som givetvis tillkommit på initiativ just från de privatanställda. Att skriva in i lagen en bestämmelse om att lagens stadgande om en minimitid för semester icke får tas till intäkt för försämring av redan nu utgående bättre semestrar, anser jag vara en bestämmelse, som är fullständigt onödig, jag skulle nästan vilja säga meningslös. Ty det skall säkerligen bli ganska svårt att här i landet få fatt på någon arbetsgivare av den kategori, som det här rör sig om, som skulle vara oförnuftig nog att begå ett sådant missgrepp som att minska sina tjänstemäns semestrar därför att hans övriga arbetare också få någon tids semester.

Gällde det emellertid bara den sidan av saken, kunde man kanske i alla fall kosta på sig denna artighetsgest emot dem, som möjligen tro sig därav kunna gagnas, men denna bestämmelse är icke så oskyldig, som den ser ut. Det är ganska uppenbart att framdeles från sina håll vissa försök komma att göras för att få en förlängd semester, och man kommer då att hänvisa just till denna sedvänja bland förment likställda arbetskamrater. Denna semesterrätt är ju — det är oss alla bekant — till sin sedvänja ganska brokig i vårt land, och jag tror, att man litet var — åtminstone jag för min del — kan instämma i vad justitierådet Sandström som lagrådsledamot säger i sitt särskilda yttrande till lagrådets remissuttalande över detta lagförslag. Han säger nämligen: »I praktiken lär knappt på någon enda punkt tvekan utebliva angående de avgö-

Lagförslag om semester m. m. (Forts.)

rande omständigheterna, då det gäller att fastställa huruvida inom en viss yrkesgrupp föreligger en sedvänja i fråga om semesternas längd, och om den skall vara bestämmande för en viss eller vissa arbetstagare.» Det betyder, att lagbestämmelsen vid användandet med ganska stor bestämdhet kommer att medföra i de flesta fall stora juridiska besvärligheter och komplikationer. Departementschefen vill inte heller förneka detta, men han tröstar sig och söker trösta oss därmed, att enligt hans mening komma de här lagbestämmelserna förmodligen endast i få fall att åberopas. Oredan behöver alltså inte i praktiken bli så överhövan stor! En dylik motivering för ett lagförslag torde väl i alla fall få anses ganska originell och rätt så unik. Under alla omständigheter är den väl knappast att betrakta såsom bärande.

Det är även en sista synpunkt på denna fråga, som jag skulle vilja framhålla. Denna bestämmelse kommer nämligen alldeles direkt att försvåra förverkligandet av eventuella önskemål att genom frivilliga överenskommelser uppnå en utbyggnad av semesterrätten på den fastställda minimisemesternas grund. Det är självklart, att arbetsgivarna under dylika förhållanden bli mycket försiktiga med att fastslå nya sedvänjor på området. Det är därför enligt min mening fullt uppenbart, att den här bestämmelsen praktiskt taget inte kan vara till någon nytta — åtminstone någon effektiv sådan — för tjänstemännen. Man riskerar, att den blir till mera skada och att den öppnar en direkt väg till en hel del, som det synes, alldeles onödiga konflikter. Därför instämmer jag med herr Hagman, att första delen av 2 § bör uteslutas ur förslaget.

Jag hade nu icke tänkt ingå på några andra frågor, men jag måste dock till sist säga ett par ord om en motion, som både herr Wistrand och herr Hagman berörde i sina anföranden, nämligen den motion, som hemställer om en utredning angående borttagandet av vissa helgdagar.

En diskussion på detta område kan bli av mycket omfattande och vidlyftig art. Jag vill nu inte upptaga någon sådan. Jag vill helt enkelt förklara, att enligt min uppfattning är det inte det borgerliga samhället, som skall taga initiativ till en sådan utredning. Man glömmer här bort, att helgdagarna icke tillkommit i syfte att bliva vilodagar. De ha alla samt och synnerligen tillkommit som kyrkliga minnesdagar. Jag skulle vilja sammanfatta min uppfattning i denna fråga på det sättet, att jag inte har någonting emot att en utredning kommer till stånd på denna punkt, och att jag anser det är bäst att så sker, ty man blir eljest aldrig fri från framställningar och framstötter angående denna sak, men jag anser, att denna utredning skall företagas av ekle-siastikdepartementet och icke av socialdepartementet.

Herr Nisser: Herr talman! Av de uttalanden, som från olika håll gjorts i semesterfrågan, framgår att praktiskt taget alla torde vara eniga om att en viss sammanhängande ledighet bör beredas dem, som äro sysselsatta i stadigvarande arbete.

Till denna uppfattning vill även jag ansluta mig, men man kan ej undgå det intrycket, att det föreliggande förslaget i vissa fall tappat bort själva grundtanken, nämligen att bereda de anställda vila och rekreation, och i stället blivit en förtäckt form av löneförhöjning, vilket från början knappast varit avsikten.

Att ett genomförande av den lagstadgade semestern kommer att betyda en allvarlig belastning på det svenska näringslivet, har ingen kunnat förneka. Hur tung den i själva verket är framgår därav, att om man tänker sig årskostnaden såsom ränta på ett motsvarande kapital, skulle detta komma att uppgå till ett belopp motsvarande minst hela den nuvarande svenska stats-

Lagförslag om semester m. m. (Forts.)

skulden, som skulle påvila näringslivet. Att den rent ekonomiska belastningen sålunda blir mycket allvarlig, står utan vidare klart. Herr socialministern säger sig ej kunna beräkna i kronor, vad denna åtgärd till förbättring av folkhälsan kostar, men det är just detta, som vi, som skola betala dessa kronor, måste försöka att göra.

Emellertid är jag ej nog sangvinisk att tro, att man vid detta tillfälle skulle kunna ernå lättnad därvidlag, men jag skulle vilja påpeka några andra rent praktiska svårigheter, som uppkomma i samband med lagens genomförande. Att jag då närmast ser på den industri, som jag själv tjänar, är naturligt. Som känt är, arbetar trävaruindustrien för närvarande under exceptionellt svåra förhållanden. Försäljningarna av trä, massa och papper ha nedgått katastrofalt, och för att hindra överproduktion att nedpressa priserna under tillverkningskostnaderna har man träffat överenskommelse om stora produktionsinskränkningar, som beträffande kraftpapper uppgå till ej mindre än 65 procent av brukens kapacitet. Detta betyder, att inom denna industri bruken endast arbeta två dagar i veckan, och ej ens denna drift har alltid kunnat upprätthållas. Vad detta betyder för såväl industrien som sådan, som även för däri anställda arbetare och tjänstemän, behöver ej här påpekas.

Den största marknaden för svenskt papper är England. Hur har man nu behandlat semesterfrågan i detta land, som samtidigt som det är vår största kund är en allvarlig konkurrent? Jo, man har föreslagit en semester på sex dagar att träda i kraft först om tre år, och under denna tid skola arbetare- och arbetsgivareorganisationen frivilligt komma överens om, hur ledigheten skall organiseras. Vad detta betyder i fråga om vår konkurrenskraft på England säger sig självt. Men även en annan sida av saken måste beaktas. Redan nu ha de inhemska engelska bruken ett stort övertag genom sitt läge i närheten av konsumenterna, vilket medgiver snabba leveranser, då så kräves. I nuvarande läge, då kunderna köpa så att säga ur hand i mun, är detta av särskild betydelse. Men även under normala förhållanden har vår nuvarande semester på sex dagar ofta vållat mycket stora svårigheter vid leverans till utlandet. På en del hamnar finnas båtlägenheter endast var fjortonde dag eller till och med endast en gång i månaden. Hinner en tillverkning ej bli klar till en viss lägenhet, kan det alltså vålla en försening av leveransen på flera veckor. Att dessa svårigheter ytterligare komma att skärpas genom den förlängda semestern ligger i öppen dag, och de affärer, som vi gått förlustiga på grund av leveranssvårigheter, komma för visso att avsevärt öka i antal. Detta går ju ytterst ut över de i industrien anställda, då det ej alltid torde vara möjligt att på annat håll erhålla kompensation för de förlorade leveranserna.

Nu framhålles, att industrien förut övervunnit allvarliga påfrestningar, och därvid pekats bland annat på genomförandet av åttatimmarsdagen. Härvidlag bör emellertid beaktas, att denna inskränkning i arbetstiden genomfördes ungefär samtidigt i övriga länder, även i dem, från vilka vi möta den allvarligaste konkurrensen, men i fråga om semesterlagen stå vi i detta avseende skärligen ensamma, och om det också kan vara tilltalande för den sociala känslan att gå som vägrödjare, få vi ej bortse från de konsekvenser en dylik ställning kan medföra.

Det bör även vid detta tillfälle betonas, att liksom åttatimmarsdagen medförde en rationalisering av tillverkningsmetoderna, så måste även industrien söka kompensation för ytterligare belastning genom ett allt snabbare fortskridande på denna väg. Sker ej detta, måste det för exportindustrien medföra arbetsinskränkning och för hemmaindustrien höjda tillverkningskostnader och som följd därav stegrade levnadsomkostnader.

Lagförslag om semester m. m. (Forts.)

För oss industrimän måste det emellertid på visst sätt kännas smickrande, att den regering, som i princip underkänner den »kapitalistiska samhällsordningen», dock tillmäter den kapitalistiska industrien en sådan styrka och motståndskraft, att den tror den om att kunna bära snart sagt vilka bördor som helst. Vi skulle emellertid sätta ännu större värde på mindre sådan tilltro, men större förståelse.

Herr talman! Ehuru jag helst skulle önska, att lagen om semester återförvisades för ny och grundligare utredning och för att upptagas vid en kommande riksdag, vill jag inskränka mig till att ge min anslutning till den av herr Tamm m. fl. avgivna reservationen till det föreliggande förslaget.

Herr Norman: Herr talman! Det är ganska naturligt, att beträffande en social reform av den omfattande räckvidd, som det här är fråga om, rätt så stora meningsskiljaktigheter såväl rent principiellt som i fråga om den lämpliga utformningen av lagens bestämmelser skola göra sig gällande. Det är under sådana förhållanden med särskilt stor tillfredsställelse, som jag här kan konstatera, att dessa olika meningsskiljaktigheter i alla fall ha kunnat i så stor utsträckning, som varit fallet, övervinnas. Andra lagutskottet har i det väsentliga kunnat ena sig om utformningen av de enskilda bestämmelserna. De talare, som här före mig haft ordet, ha också i princip givit sin anslutning till lämpligheten av att nu besluta denna betydelsefulla, detaljer gå meningarna isär.

Utskottet har ansett det lämpligt att göra vissa jämkningar i det förslag, som föreligger i den kungl. propositionen. Jag är glad att kunna utsträcka mitt uttalande beträffande tillfredsställelsen därtill, att jag kan konstatera, att även socialministern har kunnat godtaga de jämningsförslag, som utskottet har förordat. De jämkningar, som äro föreslagna, gälla villkoren för semester. Beträffande det grundläggande villkoret för semesterrätt, att det skall vara en anställningstid av minst 180 dagar, ha motionsvis olika meningar gjort sig gällande, men utskottet har ansett sig enhälligt kunna förorda Kungl. Maj:ts förslag.

Beträffande vad i 4 § stadgas om semesterrätten har utskottet vidtagit ändringar i två olika avseenden. Det gäller då först antalet arbetsdagar, som skola föreligga för varje kalendermånad för att semesterrätt för den månaden skall vara intjänad. De skäl, som föranlett utskottet till denna jämkning, ha redan förut påpekats, varför jag inte behöver gå närmare in härpå. Man har med den bestämmelse, som utskottet förordar, att de aderton dagarna skola sänkas till sexton dagar, velat tillmötesgå ett arbetstagareintresse. Å andra sidan har utskottet ansett det lämpligt att genom jämkning i samma paragraf även tillgodose ett näringslivets intresse. I Kungl. Maj:ts förslag förelåg den bestämmelsen, att sedvanliga fridagar och även helgdagar icke skulle ingå i de tolv lagstadgade semesterdagarna. I fråga om de sedvanliga fridagarna har särskilt från jordbruksnäringen det önskemålet gjorts gällande, att dylika fridagar fingo utgöra en del av den sammanlagda semestertiden. Överhuvud taget är det väl så, som utskottet har anfört, att sedan den 1 maj har lagstadgats som en helgdag i vissa avseenden, någon allmän sedvanlig fridag för det stora flertalet av näringslivets områden inte längre förekommer. Inom vissa yrkesområden och inom vissa orter och då särskilt inom jordbruksnäringen lär det emellertid förekomma, att arbetstagarna ha gammal sedvanerätt att få en eller annan fridag vid särskilda tillfällen. Skulle det nu ha stadgats en sammanlagd semestertid av tolv dagar för arbetstagarna inom jordbruket, och de sedvanliga fridagarna skulle ha lämnats utanför, skulle det ha verkat mycket ojämnt, i det att inom vissa geografiskt begränsade områden den sam-

Lagförslag om semester m. m. (Forts.)

manlagda tiden av ledighetsdagarna blivit betydligt längre än inom andra geografiska områden. I detta fall har utskottet funnit det skäligt att tillmötesgå företagens inom jordbruksnäringen intressen.

I fråga om helgdagarna har utskottet i viss mån gått tillbaka till sakkunnigeförslaget, nämligen i det avseendet, att vid en sammanhängande ledighetstid av minst sex semesterdagar helgdag får inräknas i semestertiden, då den infaller inom den tid, när semestern är förlagd. Socialministern var rätt så betänksam beträffande det ändringsförslag, som utskottet här förordar. Jag kan säga, att jag inom utskottet har delat dessa betänkligheter. Det är med ganska stor tvekan, som jag i detta fall har anslutit mig till majoritetens uppfattning inom utskottet. Jag finner, liksom också socialministern enligt propositionen förklarat sig ha funnit, att i och för sig är det berättigat, att helgdagarna inräknas, men man måste räkna med att en sådan bestämmelse kan medföra vissa konsekvenser, såväl för produktionslivet som i socialt hänseende, som inte äro önskvärda. Fara föreligger för att semesterledigheten för stora grupper av arbetstagare blir koncentrerad till helgerna. Inom utskottet framfördes till och med, att risk förelåg för att semestern skulle komma att förläggas till jultiden. Jag tror inte, att man behöver befara någon så våldsam omkastning i gällande praxis, men däremot förefaller det vara ganska troligt, att semestertiden i stor utsträckning koncentreras omkring påsk- och pingsthelgen. I samband med påskhelgen kanske man inte får någon extra helgdag — jag vet inte, om Maria bebådelsedag kan komma in i tolvdagarsperioden — men i varje fall ha vi där två helgdagar, långfredagen och annandagen. Omkring pingsthelgen kan Kristi himmelsfärdsdag infalla i tolvdagarsperioden, och med annandagen blir det också två helgdagar. Det är ganska naturligt, om det ur produktionens intresse skulle föreligga den tanken att söka koncentrera semesterledigheten just kring dessa båda helger. Socialministern har anfört vissa skäl, som tala emot en sådan koncentration, och ytterligare skäl kunna anföras.

Vad som här gjort mig särskilt betänksam, har varit det sammanhang, som här kan tänkas föreligga med den sociala önskvärdheten av att semesterledigheten i så stor utsträckning som möjligt fördelas på sommarhalvåret. Det har ju varit ett så starkt önskemål i detta avseende, att sakkunnigeförslaget till och med förordade detta. I flera motioner har man också till och med förordat att i lagen skulle inskrivas, att semesterledighet, såvitt möjligt, skulle bli förlagd till sommarhalvåret. Förefunnes nu inte denna lockelse, om jag så får uttrycka mig, på grund av att helgdagar äro inlagda i semestertiden att koncentrera semesterledigheten kring lämpliga helgdagar, skulle det gå lättare att tillmötesgå de berättigade önskemålen i detta avseende. Detta framför allt har gjort mig tveksam, men jag har det oaktat kunnat gå med på utskottsmajoritetens ståndpunkt i detta fall, därför att jag har ansett det skäligt, att man här, då man har vidagit en ändring, som tillmötesgår arbetstagarna, också ger så att säga litet på hand åt näringslivet.

Jag tror också, att man skulle kunna tillgodose såväl de sociala önskemålen som produktionsintressena, om man kunde komma till en lämplig reducering av de nu gällande helgdagarna. En industriman i andra kammaren har motionerat om att en sådan utredning borde vidtagas. Han har sitt arbetsfält inom järnindustrin. På grund av min vistelse i en bygd, där denna industri är dominerande, förstår jag mycket väl de synpunkter på detta problem, som motionären har framhållit. Det är, som herr Wistrand redan har antytt, ett ömtåligt problem, och herr Tamm har ytterligare understrukit detta och gjort det så pass allvarligt, att han till och med har framhållit, att det här inte är någon social fråga utan en fråga, som bör bedömas efter helt andra grunder och med helt

Lagförslag om semester m. m. (Forts.)

andra värdesättningar på problemet. Jag tror, att det skulle vara fördelaktigt, om denna allsidiga utredning kom till stånd och att man därvid finge beakta såväl produktionens intressen som de sociala och religiösa önskemålen, så att man kunde få hela problemet klarlagt för riksdagen och därigenom kunde få tillfälle att taga ståndpunkt med beaktande av de olika synpunkter, som kunna läggas på detta spörsmål. Jag kommer därför, herr talman, att sedermera yrka bifall till den reservation, som vid denna punkt är avlämnad av herr Wistrand och mig och som gå ut på bifall till herr De Geers motion med hemställan om utredning av detta spörsmål.

Vad sedan beträffar de olika detaljönskemål, som kunna göra sig gällande i fråga om denna lagstiftning, har här i debatten hittills endast hävdats näringslivets intressen. Det finns dock också en annan part, som vill göra sina önskemål gällande. Reservationsvis har detta inte framkommit i utskottsutlåtandet annat än i fråga om lantarbetarna, men i motioner ha arbetstagarnas intressen starkt poängterats även beträffande andra av lagen berörda arbetargrupper än lantarbetarna.

Jag kan inte tycka annat, än att det är i sig självt mycket berättigade och moderata önskemål, som framförts från lantarbetarnas sida i motioner i andra kammaren. I dessa motioner kräva lantarbetarna, att det för deras vidkommande i lagen måtte intagas ett stadgande, som ger dem rätt till minst sex dagars sammanhängande semester, det vill säga att halva semestertiden skall vara sammanhängande, samt att semester bör utgå även för de arbetstagare, som äro sysselsatta uteslutande med djurskötsel. Utskottet har förutsatt, att de intressen, som här göra sig gällande, också skola tillgodoses i lämplig utsträckning utan att dock ett tvångsstadgande härom inskrives i lagen. Produktionslivet på detta område är nämligen av en sådan natur, att utskottet inte har kunnat undgå att finna, att ett tvångsstadgande skulle kunna föranleda vissa besvärligheter. Jag understryker dock här den förhoppning, som utskottet uttalat, nämligen att det skall visa sig möjligt, att genom frivilliga överenskommelser mellan arbetstagare och arbetsgivare kunna få till stånd bestämmelser, som i praktiken tillgodose de önskemål, som inte ha kunnat direkt inskrivas i lagen.

I fråga om de övriga önskemål, som i detta sammanhang kunna framföras från arbetstagarnas sida, har det i olika motioner särskilt framhållits önskvärdheten av att ett större antal arbetargrupper skulle kunna komma i åtnjutande av den sociala förmån, som en lagstadgad semester innebär genom att kvalifikationstiden för semesterrättens förvärvande sänktes från ett halvt år till fyra månader eller motsvarande tid uttryckt i dagar. Det finns naturligtvis en hel del skäl, som tala för att lagens bestämmelser skulle ha reglerats i överensstämmelse med detta önskemål, men samtidigt kan det också anföras starka betänkligheter mot en sådan anordning, vilket gjorde, att vi kommo till det resultat, som föreligger i utskottets utlåtande. När jag erinrar om detta, gör jag det för att få framhålla, att den avvägning mellan näringslivets intressen och arbetstagarnas intressen, som olika talare här så starkt framhållit behovet av, redan är gjord, i det att de olika parterna fått sina önskemål tillgodosedda i den omfattning, som vi från utskottets sida efter noggrann prövning funnit vara lämpligt, men så, att ingendera parten anser sig vara fullt tillfredsställd.

Herr Nisser hävdade i sitt anförande framför allt en viss industris intressen, inom vilken han är verksam i sitt dagliga liv. Jag tror dock, att hans resonemang byggde på en felaktig förutsättning. Herr Nisser framhöll de stora svårigheter, som semesterlagen skulle komma att medföra för pappersmasseindustrin, där det redan nu är mycket besvärliga förhållanden och där produktionen — om jag inte missuppfattade honom — krympt samman i en sådan utsträck-

Lagförslag om semester m. m. (Forts.)

ning, att man nödgats inskränka arbetstiden till två dagar i veckan. Har man verkligen en så kort arbetstid inom denna industri, kommer den ju inte heller att på något sätt betungas genom denna nya lagstiftning, ty då erhålla ju inte heller arbetstagarna någon semesterrätt. Villkoret för erhållande av semester rätt är ju, att vederbörande arbetstagare skola ha arbetat sexton dagar i månaden.

När herr Tamm var inne på spørsmålet om näringslivets möjligheter att bära de pålagor, som följa med den sociala välfärdslagstiftningen, använde han sig av bilden om hästen, som man inte kan låta dra så tunga lass som helst. Den bilden erinrar mig om den gamla dalinska sagan om Grälle, som skrevs på 1700-talet. Grälle var svenska folket, som fick fara illa i olika avseenden under olika regenters ledning. Det är väl också i detta fall så, att det ytterst är det svenska folket, som det här gäller. Näringslivet är allas tjänare, och vad det här gäller är alltså, om folkhushållet i sin helhet skall kunna bära de bördor, som erfordras för att kunna ge stora grupper inom detta gemensamma folkhushåll vissa sociala förmåner. Vi ha inom utskottet haft den tilltron till näringslivets förmåga att bära de bördor, som denna reform medför och som direkt läggas på detsamma, fastän de indirekt drabba hela folkhushållet, att vi ansett att denna reform nu verkligen kan genomföras till gagn för de stora medborgargrupper, som det här gäller. Jag är förvissad om att denna reform i sina verkningar kommer att medföra en ökad samhörighetskänsla hos dessa medborgargrupper, som är av ett så betydande värde, att folkhushållet i sin helhet kan med glädje ikläda sig de nya förpliktelser gentemot dessa medborgargrupper, som det här är fråga om.

Innan jag slutar, herr talman, ber jag att få säga ett par ord om den detalj i det föreliggande förslaget, som herr Hagman och herr Tamm berörde i anslutning till den reservation, som föreligger från deras och några andra utskottsledamöters sida. Det gäller frågan om sedvanerättens tillgodoseende i lagstiftningen eller inte. Jag tror, att jag tryggt kan säga, att det inom andra lagutskottet förelåg en ganska allmän mening, att det hade varit lika bra, om sedvanerätten tillgodosetts genom ett uttalande i motiveringen för lagen som i själva lagen. Jag vill visserligen inte underkänna de farhågor, som både herr Tamm och herr Hagman framförde beträffande denna bestämmelse, nämligen att den kan ligga hindrande i vägen för en sådan utökning av semesterförmåner, som eljest skulle vara möjlig för vissa grupper av arbetstagare, men å andra sidan tror jag inte, att bestämmelsen i fråga kommer att medföra så stora svårigheter vid lagens tillämpning, som man här velat göra gällande. Jag tror inte att betydelsen av att denna sedvanerätt är inskriven i lagen eller inte så mycket ligger i att arbetstagarna skola kunna med stöd av lagens bestämmelser kräva tillämpning av en viss sedvänja, utan dess värde kommer nog snarare att ligga däri att arbetstagarna vid en uppgörelse mellan parterna med stöd av denna bestämmelse kunna hävda sin rätt gentemot eventuella försök att sänka den semesterförmån, som de redan nu ha, ned till vad i lagen föreskrives som minimum. Denna bestämmelse blir alltså ett skydd vid avtalsuppgörelser. Men jag tror inte att den kommer att förorsaka sådana tvistigheter vid avgöranden hos arbetsdomstolen eller allmän domstol, som man här velat göra gällande. Vi få inte glömma att denna bestämmelse är en hjärteangelägenhet för stora tjänstemannagrupper här i landet, framför allt för de privatanställda. Dessa tjänstemannagrupper skulle säkerligen i ett borttagande av denna bestämmelse se ett uttryck för att den svenska riksdagen inte på samma sätt söker tillgodose deras intressen som andra arbetstagares intressen tillgodoses i den nu föreslagna lagstiftningen. Det är detta skäl, som för mig varit avgörande, när jag för min del anslutit mig till Kungl. Maj:ts förslag.

Lagförslag om semester m. m. (Forts.)

Herr talman, jag slutar mitt anförande med att yrka bifall till 1 § i det föreliggande lagförslaget.

Herr Björck, John: Herr talman! En tillfällighet har gjort, att mitt namn kommit att stå under detta utlåtande. Jag måste nämligen bekänna, att jag tagit mycket liten del i grovarbetet inom utskottet med denna fråga. För vårt partis vidkommande har det från denna kammare egentligen varit herr Knut Petersson, som fört vår talan i utskottet. Han var emellertid förhindrad att deltaga i slutbehandlingen av detta ärende, och jag kom därför att stå för utskottets utlåtande, varför jag nu anhåller att få säga några ord.

Det parti, som jag tillhör, hälsar i stort sett denna reform med tillfredsställelse. Framför allt anse vi, att för arbetarna inom industrien, som med nu rådande forcerade arbetstakt pressas avsevärt hårdare än förr, kommer en sammanhängande ledighet av det slag, som här föreslås att verka synnerligen välgörande. Det är endast i fråga om vissa detaljer i lagförslaget, som vi ha en från majoriteten något avvikande mening.

När det gäller 2 §, som behandlar så kallad bättre sedvänja, ber jag att få instämma i herr Hagmans yrkande. Jag har nämligen samma syn på denna paragraf, som herr Hagman tidigare givit uttryck åt i debatten.

Vad sedan gäller 8 § angående löneberäkningen, tillåter jag mig anse, att semesterersättningen borde ha utgått efter timlön. Jag anser, att det hade varit lika rättvist och lättare att räkna ut, och det hade säkerligen också givit minsta anledning till tvister emellan parterna. Om inget annat blivit nämnt i lagförslaget, är jag övertygad om att vederbörande skulle ha varit synnerligen nöjda ändå med att få ut hela timlönen, och många skulle väl, som det redan nu är brukligt i många fall, även framgent ha fått den i förskott för semester-tiden. Som det nu är, måste jag yrka bifall till den reservation, som är avgiven på denna punkt.

Vad angår övergångsbestämmelserna, måste jag beklaga, att man i denna detalj inte lyckats åstadkomma enighet. När alla parter kunnat enas om principerna i det föreliggande förslaget och godtagit den lagstadgade semestern i den form, som Kungl. Maj:t föreslagit, borde man också ha kunnat förvänta, att majoritetspartierna skulle ha tagit något större hänsyn till önskemålen ifrån de andra grupperna om en mjukare övergång liksom vissa andra önskemål i fråga om en del detaljer i lagförslaget. Jag beklagar, att majoriteten icke har ansett nödigt att taga denna hänsyn. I fråga om övergångsbestämmelserna ber jag därför att få yrka bifall till den reservation, som herr Österström och jag avgivit.

Att lagen kommer att lägga ökade bördor på näringslivet och särskilt de små företagarna, har av ingen bestritts. Vi få hoppas, att företagarna skola kunna bära denna ökade börda utan alltför stora svårigheter. Skulle det visa sig, att de nya pålagor, som denna och övriga sociala åtgärder, lägga på företagen, bli för svåra, så att de inte på sin rörelse kunna vinna nödig bärgning utan tvingas gå till statsmakterna och begära hjälp, hoppas jag, att desamma, och särskilt socialministern, skola visa samma hänsyn och samma förståelse för företagarna, som man har visat mot deras anställda. Jag har särskilt velat trycka på detta med anledning av den fråga, som vi behandlade i går, nämligen stödet åt trädgårdsnäringen. Den utredning, som hade förbragts i denna fråga, visade ju, att åtskilliga företagare icke komma upp till en årsinkomst av 2,000 kronor. När herr socialministern får kännedom om de siffrorna, förväntar jag, att han även gör något för att hjälpa de företagare, som ha en alltför låg årsinkomst. Det är med ett visst intresse, som jag av-

Lagförslag om semester m. m. (Forts.)

vaktar, vad han i det fallet kommer att göra. Hade det varit fråga om en arbetargrupp, är jag övertygad om att han för länge sedan ingripit.

I övriga punkter, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Ekströmer: Herr talman! Jag förstår, att det är föga populärt att komma med erinringar mot ett förslag, som av största delen av svenska folket omfattas med sådan glädje som detta. Men man får inte bara tänka på nöjen, utan jag anser mig liksom några föregående talare vara skyldig framhålla att vi också böra tänka på den ekonomiska sidan av denna fråga.

Jag vill gärna medverka till genomförandet av allmän semester, om den saken är det inte fråga. Man hade ju också hoppats, att en sådan fråga som denna skulle kunnat lösas under allmän och glad enighet och att därför även någon hänsyn skulle tagits till vad jag vill kalla den betalande partens berättigade intressen. Jag kan emellertid svårligen finna, att så är gjort i det föreliggande förslaget. Här ha under ärendets remiss från praktiskt taget alla myndigheter och sammanslutningar framställts anmärkningar mot lagförslaget, och man har framför allt manat till varsamhet, men departementschefen har icke tagit någon som helst hänsyn därtill. Han har viftat bort de gjorda erinringarna som besvärliga flugor, i något vresig ton bagatelliserat kostnaderna för förslaget genomförande, och han har helt och hållet förlitat sig på sina lösa antaganden om näringslivets obegränsade anpassningsförmåga.

Nu tror jag faktiskt, att herr departementschefen, när han utformat detta förslag, tänkt mest på storindustrin, på dessa miljonföretag, som man mest läser om i tidningarna och som man mest talar om och med dessa har han naturligen ej någon misskund. Jag tror sannerligen, att socialministern måste ha glömt bort alla dessa tusende småföretag över hela landet, som drivas under mycket blygsamma ekonomiska förhållanden, kanske leva på lånat rörelsekapital, arbeta under hård konkurrens med andra företag och så vidare; och socialministern har kanske också glömt hantverket. För dessa mindre företagare kan en utgift på kanske några tusen kronor, ja, kanske bara på några hundra kronor vara i hög grad kännbar och bereda bekymmer. Det synes mig, att man skulle, när man i övrigt gärna ömmar för de mindre i samhället även i någon mån, tänka på dessa. Jag är fullt ense med socialministern däri, att jag tror att denna reform på lång sikt kommer att bli ett krafttillskott för svenska folket. Men det är icke tal om annat än att den enskilde företagaren nu drabbas av en direkt utgift, ty det är minsann ej så många som kunna genom högre försäljningspriser övervältra denna utgift på allmänheten.

Och denna utgift kommer att gå ut över den kanske redan förut ringa *netto*inkomsten. I utredningarna och i propositionen erfar man, att vederbörande beräknat kostnaderna för denna semesterreform i proportion till *omsättningen* på företaget. Kanske jag också har sett någon uppgift om hur mycket det kostar i proportion till *arbetslönerna* att genomföra semesterförslaget. Det blir mycket små procenttal av omsättningen eller av arbetslönerna, det är sant, men detta säger ej så mycket: den springande punkten är, hur stor del av företagarnas *nettovinst*, som kommer att utgå för att finansiera semestrarna. Nu erkänner jag, att detta är fullkomligt omöjligt att utreda, därför att nettovinsten i ett företag varierar med olika år. Ena året kan det vara god vinst, och då är semesterlagen lätt att bära: det andra året kanske vinsten är sämre — måhända uteblir den helt och hållet — och då blir denna reform mycket kännbar för företagen.

Jag säger ännu en gång: vi vilja emellertid ha den här reformen, själv är jag angelägen att få den genomförd och man hade, som sagt hoppats, att frågan

Lagförslag om semester m. m. (Forts.)

skulle kunna lösas i enighetens tecken. Jag understryker liksom herr Tamm, att högern i utskottet sträckt fram en hand till motsidan och gjort ett försök att få en sådan enig uppslutning kring förslaget. Vi högermän ha i detta intresse avstått från åtskilliga önskemål, som sannerligen kunnat vara väl motiverade. Herr statsrådet sade nyss själv, att semesterreformen är ett lagstiftningsexperiment, och då tycker jag, att om det nu bara är ett *experiment*, som föreligger, så hade man haft *all* anledning att gå fram med försiktighet. De önskemål, som i högerreservationen framställts tycker jag äro så blygsamma, att de kunde av kammaren helt enkelt godtagas. Jag förstår, att jag är en ropandes röst, när jag säger detta, men herr socialministerns teori om näringslivets obegränsade bärkraft är väl ändå inte alldeles oomtvistad.

Jag skall ej gå närmare in på de båda huvudsakliga önskemål, som framhållas i högerns reservation nr 4. I huvudsak gäller den frågan om timpenning eller ackordsförtjänst skall öva inflytande å semesterlönens storlek. Jag vill bara erinra om att redan nu, då semesteravlöningen utgår efter timpenning, använder man i stor utsträckning sin semester på resor, och timlönen tycks räcka ganska väl. Hemma på mitt bruk är det under midsommarveckan nästan tomt; alla äro ute och resa. Jag skulle tycka, att när man nu förlänger semestern, kunde arbetarna åtminstone till en början nöja sig med denna mindre förtjänst med tanke på de rimliga önskemål, som näringslivet har att kostnaderna för semestern skola bli någorlunda överkomliga. Skillnaden betyder kanske i en del fall inte så mycket, men för en massa företag kan den bli högst betydande. likaså kan jag inte neka till att det är en mycket rimlig begäran, som vi framställt då vi önska, att industrien och övriga näringar få något längre övergångstid för att anpassa sig för reformen.

Herr talman, jag tycker, att man här kan tillämpa ordspråket: »det bästa» — och jag tror att det här förslaget verkligen är bra — »är ofta fiende till det goda!»

Jag yrkar alltså, herr talman, bifall till högerns reservation beträffande 8 § och övergångsbestämmelserna.

Herr Petersson, Knut: Herr talman! Efter debatten här i kammaren och efter utskottsbehandlingen av förevarande ärende tror jag, att vi liksom många gånger förut ha anledning lyckönska socialministern. Man kan inte säga, att hans uppgift i dag förefaller särskilt svår eller särdeles tyngande. Den förefaller tvärtom att vara synnerligen lätt.

Man kanske över huvud kan säga, att ingen svensk socialminister någonsin haft en så lätt uppgift som den nuvarande. Han har i sin sociala reformverksamhet mötts av en förståelse och vilja till samförstånd som ingen av hans företrädare. Man kunde kanske härav vänta sig att från regeringsbänken någon gång få höra ett ord av erkännande, men hittills ha vi väntat förgäves.

Jag ögnade för ett par dagar sedan i en broschyr, som handlade om en svensk 1700-talspolitiker, och mötte där ett icke alldeles okänt ord av Bismarck. Den gamle rikskanslern brukade ibland tala om vad han kallade för kavaljersperspektiven, härmed förståendes den breda tolerans, den allmänna vidsynthet och förmåga av ömsesidig förståelse, som brukar växa fram, där människor äro överens med sin omgivning och känna sig i harmoni med tillvaron. Jag skulle gärna önska, att herr statsrådet själv kunde tillägna sig en smula av dessa kavaljersperspektiv på det politiska arbetet. Det skulle säkert komma oss att trivas bättre med det inte alltid så glada och upplyftande arbetet i riksdagen.

Lagförslag om semester m. m. (Forts.)

Denna gång hade han alldeles särskild anledning att yttra ett sådant ord, ty det kan inte vara honom obekant, att riksdagens behandling av semesterfrågan allt från början präglats av den allra största förståelse för syftet med reformen. Jag noterar en riksdagsskrivelse i ämnet från 1914, en annan från 1917, ett kommittéförlägg från 1919. Redan på ett mycket tidigt stadium förefanns alltså starka sympatier för en allmän arbetarsemester. 1931 lagfästes själva principen, vilket måhända förtjänar att bringas i erinran. Det var inte efter vårt sätt att döma någon stor reform av arbetarskyddslagstiftningen som då genomfördes, men inte heller en alldeles betydelselös.

Den allmänna arbetarsemesteren är inte heller den alldeles ny, även om man bortser från legislativa åtgärder på området. Den har gammal hävd här i landet. Sverige kan med skäl sägas ha hållit sig väl i nivå med den allmänna utvecklingen å detta område. En del uppgifter, vilken utsträckning semester åtnjutes av arbetare vid olika tidpunkter, kunna förtjänas nämnas.

År 1905 gjordes en undersökning i saken av kommerskollegium, varvid det befanns, att 2.6 procent av de berörda arbetarna åtnjoto semester. 1908 voro 5.7 procent av de kollektivavtalsbundna arbetarna semesterberättigade. 1919 hade denna siffra stigit till 43 procent. 1920—21 till 73.4 procent och 1924—25 till 77 procent. Det verkliga genombrottet kom alltså straxt efter världskriget.

Det nya i dagens reform är att vi nu införa en tvångslagstiftning. 1931 års lagstiftning var dispositiv och innehöll egentligen endast en anvisning: arbetsgivaren borde ge sina arbetare viss tidssemester, minst 4 dagar. Jag har för min del alls ingenting att invända mot att man nu gör ännu ett intrång på vad man kallat den fria avtalsrätten här i landet. Här föreligger dock, inte bara en formell utan en reell kompetens för lagstiftningsmakten. Jag skulle till och med vilja gå så långt, att jag säger, att denna lagstiftning nu förefaller tämligen självklar. Semesterrätten har vuxit fram som en naturlig konsekvens av det sociala arbetarskyddet. Den är inte längre ett önskemål utan en nödvändighet. Den är nödvändig därför, att de moderna arbetsförhållandena blivit sådana, att människorna inte längre stå ut utan någon tids fullständig avkoppling från arbetet. Det är teknikens och organisationsväsendets skuld. Nutidsmänniskan arbetar på ett helt annat sätt än våra förfäder. De levde i nära kontakt med naturen. Det var detta som gjorde det möjligt att uthärda den ofta namnlöst hårda arbetsdag, som skaffade dem deras bärning. Nutidsmänniskan åter är bunden vid en teknik som i sin obönhörliga monoton och hinderlöshet förtager varje känsla av frihet och självbestämmanderätt i arbetet. Det är blivit nödvändigt att skapa en motvikt mot bundenheten på arbetsplatsen, att ge arbetaren en tids fullständig frihet från arbetet. Endast detta kan återställa kontakten med naturen och möjligheten att där hämta nödig vederkvickelse. Endast så kan maskinkulturen bli en dräglig manifestation av samhälleligt liv. När jag på detta sätt har tolkat lagens syfte, har jag alltså däri sett en legitim strävan att bringa vår lagstiftning i nivå med de moderna förhållandena på arbetsplatsen och att frigöra människorna från maskinernas och kollektivismens järngrepp.

Med denna förbehållslösa uppskattning av lagstiftningens syfte och innebörd följer, synes det mig, en vidsträckt frihet vid bedömandet av det sätt, på vilket man sökt tillämpa semesterrättens principer. Jag kan inte säga, att detta skett alldeles felfritt. Jag kan inte betrakta förslaget som någon fullkomlig lagstiftningsprodukt. Det har sina många skavanker och brister. En del av dessa hade kunnat undvikas, om man bemödat sig att mer energiskt tränga igenom de problem, som sammanhånga med regleringen av semesterrätten. Un-

Lagförslag om semester m. m. (Forts.)

der utskottsarbetet visade det sig, att det nog finns alternativ, som kunna väljas i stället för de bestämmelser, som blivit knäsat i lagförslaget.

Vi hörde under socialministerns anförande för en stund sedan ett märkligt erkännande. Herr statsrådet uttryckte sin tacksamhet för en av utskottet företagen förbättring. Det var en överraskning att höra, att det verkligen finns möjligheter att vidtaga förbättringar i en kungl. proposition av år 1938, men det var ingen oangenäm överraskning. Och man kan kanske hoppas, att statsrådet och chefen för socialdepartementet skall finna tillfälle att ytterligare öka dagens glädjeämnen genom att tillmötesgå ett och annat av de blygsamma krav, som reservationsvis framlagts inom utskottet. Därvid skall jag be att få hänvisa till åtminstone ett par paragrafer.

2 § har tidigare under debatten berörts så vidlyftigt av herr Hagman att jag endast vill fråga: kan det verkligen vara klok förtänksamhet att besluta en sådan formulering mot denna mängd bestämda gensagor? Formuleringen har dock mött en man kan gott säga förintande kritik ifrån den instans, som har bästa möjligheterna att ur lagteknisk synpunkt bedöma förslaget. Jag hänvisar också till 8 paragrafens bestämmelser om grunderna för semesterlönens beräkning, vilken paragraf jag betraktar som en av de mest bristfälliga i hela förslaget. Det är inte därför att jag ställer mig på annan ståndpunkt än socialministern beträffande själva beräkningsgrunden. Jag har icke kunnat instämma i högerreservationen i detta stycke. Om man satte tidlönen såsom norm för semesterersättningen, skulle detta leda till minst lika stora och sannolikt större orättvisor än om propositionen godtages. Jag syftar i stället på att bestämmelsen om semesterlönens beräkning i propositionen, formulerats så, att man måste se framåt mot en mycket hindersam och kostsam procedur vid lönernas fastställande. Paragrafen är så formulerad att den tvingar arbetsgivaren till att individuellt från fall till fall pröva och beräkna grundvalen för bestämmandet av semesterlönen, vilket, såvitt jag förstår, inte kan vara nödvändigt. Om parterna fritt kunna komma överens om en i kronor och öre fixerad semesterlön, borde väl den överenskommelsen kunna godtagas, oavsett om den sålunda fastställda semesterlönen inte på öret motsvarar beräkningarna enligt lagen. Jag förbehåller mig därför att senare få yrka bifall till herr John Björcks reservation, enligt vilken parterna fritt kunna överenskomma om semesterlönens belopp, varvid underförstås att den icke bör bli lägre än som i lagen förutsättes.

Ytterligare skulle jag vilja säga, att övergångsbestämmelserna säkert med fördel kunnat göras mjukare. Det är naturligtvis riktigt som statsrådet Möller under debatten påpekade, att de svårigheter, Frankrike råkat ut för på det socialreformatoriska området, knappast kunna tillskrivas uteslutande 12-dagars-semester. Men skulle man inte kunna säga, att de oerhörda ekonomiska och sociala svårigheter, som uppstått i detta land, i stor utsträckning äro hänförliga till att man förbisett vikten av att anpassa den sociala lagstiftningen efter föreliggande ekonomiska möjligheter? Det är väl ändå detta som skapat konflikterna och den hårda spänningen inom det sociala livet i Frankrike. Lika viktigt som det är att reformera i ett samhälle lika viktigt är det att se till, att man reformerar så, att människorna inte hindras i sin legitima ekonomiska verksamhet. Anpassningen är ett oerhört viktigt problem i all sociallagstiftning och det borde vara ledande princip, att man gör sitt bästa för att hjälpa näringslivet att växa in i de nya bestämmelserna.

Ur den synpunkten, ber jag, herr talman, att få ge min anslutning till reservationen nr 5, av herrar Österström och John Björck. Debatten har dragit ut på tiden, men kanske det bli tillfälle att återkomma till ett eller annat vid den fortsatta behandlingen.

Lagförslag om semester m. m. (Forts.)

Herr statsrådet **Möller:** Herr talman! Endast en mycket kort replik på en enda punkt till herr Petersson.

Om det skulle vara så besvärligt för vederbörande arbetsgivare att utföra de beräkningar, som erfordras för att varje arbetare skall kunna erhålla sin semesterlön, måtte väl också samma besvärligheter föreligga, i stort sett åtminstone, då arbetsgivaren skall fullgöra sin skyldighet att till taxeringsmyndigheterna på orten lämna uppgift om vad de olika arbetarna ha förtjänat. Även om vederbörande arbetare endast varit anställd en mycket kort tid, ingår det i arbetsgivarens förpliktelser, att underrätta taxeringsmyndigheterna om den inkomst, som han åtnjutit hos arbetsgivaren. Vi ha alltså redan nu en bestämmelse, som stadgar skyldighet för arbetsgivarna att lämna dylika uppgifter till taxeringsmyndigheterna. Vad skall nu här ske? Jo, ingenting annat än att arbetarens lön skall slås ut på det antal dagar, han varit anställd. Det är väl ändå något ganska orimligt, att svårigheten skulle ligga däri att vederbörande arbetsgivare inte vet, hur många dagar under kalenderåret, som arbetaren i fråga har varit anställd hos honom. Det förefaller uppriktigt sagt, som om kritiken mot 8 § vore mycket överdriven. Det kan inte vara så förfärligt besvärligt att verkställa denna lilla uträkning, som arbetsgivarna, som sagt, redan ha skyldighet att göra med hänsyn till taxeringsmyndigheterna.

Herr **Sten:** Herr talman! Om man haft anledning att granska det föreliggande förslaget ur speciella synpunkter och granskningen till äventyrs inte har utfallit fullt tillfredsställande, kan det ju ligga nära till hands, att man kan komma att uttrycka sig på ett sådant sätt, att man inte ger full rättvisa åt förslaget och dess upphovsmän.

Jag har sålunda knappast kunnat undgå att få ett rätt så beklämmande intryck, när jag studerat utredningen och propositionen ur skogsarbetarnas synpunkt. Det finns visserligen tvenne erkännansvärda ljuspunkter, nämligen att varken de sakkunniga eller deparementschefen principiellt velat utestänga denna arbetargrupp från rätten till semester, men eljest är det nästan överallt, där den omnämnes i de olika yttrandena och utlåtandena, inte fråga om att i största möjliga utsträckning bereda även skogsarbetarna semester, utan man har mera talat om att utestänga dem från denna förmån. Jag skall i detta sammanhang inte ingå på en sådan sak, som de sakkunnigas reflexioner och förslag beträffande definitionen av arbetsgivarebegreppet, som kunnat bli mycket orättvis och besvärlig med hänsyn till förhållandena inom det nordsvenska skogsbruket. Kvalifikationstidens utsträckning till sex månader och utvecklingen på denna arbetsmarknad i avtalshänseende gör emellertid denna fråga knappast aktuell. Dessutom har ju departementschefen på denna punkt undanröjt det förslag, som framkommit från utredningens sida, även om propositionen dock fäster större avseende vid de formellt juridiska omständigheterna än vid de reella, som fått vara avgörande för tolkningen av annan sociallagstiftning i detta hänseende. Det finns givetvis ingen anledning att tolka denna lag på något annat sätt.

Uppenbart uppstår ju den orättvisan, att de nordsvenska skogsarbetarna bli utan semesterersättning även i sådana fall, då de arbetat inom skogsbruket i sex månader eller mera per år, då de sällan ha samma arbetsgivare så lång tid. Däråt är emellertid nu ingenting att göra, utan man får inskränka sig till att konstatera, att de sitta i samma båt, som en hel del andra arbetargrupper. Man kan dock inte känna sig fullt övertygad om att det verkligen skulle ha behövts något vidlyftigt system med semesterkassor för att kunna ordna det på ett sådant sätt, att till exempel ett bolag och en flottningsförening samt en krono-

Lagförslag om semester m. m. (Forts.)

park gemensamt gäve en skogsarbetare, som utfört arbete för deras räkning, semesterersättning. Även om tanken på semesterkassor anses avvisad genom att det föreliggande förslaget förordats till antagande, bör möjligheterna att undanröja en sådan orättvisa, som här nämnts, dock bli föremål för fortsatt uppmärksamhet.

Vad sedan beträffar de skogsarbetare, som så gott som hela året ha arbete hos en och samma arbetsgivare, och som alltid erhålla semesterersättning, får man väl läsa lagen och utskottets utlåtande så, att de inte heller kunna nekas semestertid.

En skönhetsfläck på förslaget, sådant det nu föreligger, är onekligen den av departementschefen omnämnda omständigheten, att lantarbetarna icke erhålla lagligt tryggt rätt till åtminstone en veckas sammanhängande semester. Det kan inte vara något jordbrukarintresse, att en möjlighet uppstår till försämring av den praxis och de avtalsbestämmelser, som redan gälla i detta avseende. Det bör sägas att herr Holms reservation otvivelaktigt har mycket stora sympatier även i denna kammare, alldeles oavsett om något yrkande om bifall till densamma kommer att framställas eller icke.

Även när det gäller industriens arbetare lämnar det föreliggande förslaget många frågor olösta, som kunna bli svåra nog att komma till rätta med. Jag tänker bland annat på de industrier, inom vilka högsommarsemester blivit en institution, och där man givetvis från arbetarhåll vill behålla denna förmån.

Det har sagts här, att det vore att underskatta den svenska industriens anpassnings- och organisationsförmåga, om man skulle förutsätta, att den inte skulle kunna klara de besvärigheter, som kunna uppstå på grund av denna lag. Jag vill här inom parentes skjuta in, att det vore att ge oss alla ett motsvarande underbetyg, om vi inte efter det att denna lag är genomförd, också skulle kunna lösa jordbrukarnas och husmödrarnas semesterproblem. Må vi åtminstone i det ögonblick, då vi lagfästa denna princip, ägna en tanke även åt dessa kvarstående olösta problem.

Beträffande skyddet för bättre sedvänja, nödgas jag i strid mot den uppfattning, som ett par av utskottets ledamöter här givit uttryck åt, deklarerar att det icke kan finnas någon anledning att vägra sin medverkan till ett sådant skydd. Jag vill för min del inte på denna punkt intaga en sådan ställning, som på vederbörande håll kan betecknas eller uppfattas som en ovänlig handling emot vissa tjänstemannagrupper.

I fråga om kalenderreformen, hyser jag mycket starka sympatier för den uppfattning, som herr Tamm här förde till togs i debatten. Jag har fått en allt starkare respekt för den livsrytm och den tradition, som vår kalender markerar, även om jag givetvis icke kan ha något emot om frågan blir föremål för en förutsättningslös utredning.

Det har här av flera talare klagats över och även framställts anklagelser för att man i det föreliggande förslaget inte har tagit tillräcklig hänsyn till näringslivet och att övergången till de nya bestämmelserna inte blivit tillräckligt mjuk. Jag vill då påpeka, att ett studium av förslaget dock ger vid handen, att det faktiskt blir en rätt så lång övergångstid, i all synnerhet om man tar hänsyn till att gällande avtal ej rubbas genom den nya lagen. Det är alltså påtagligt, att man har tagit all nödig hänsyn till önskvärdheten av att näringslivet kan få tillfälle att så småningom anpassa sig efter den nya ordningen.

Den ärade folktopirepresentanten på Göteborgsbanken inledde sitt anförande med några ord om departementschefens person. Även jag hade för avsikt att vid detta tillfälle säga något, som måhända går i en annan riktning. Den departementschef som står för detta förslag har brukat bli föremål för

Lagförslag om semester m. m. (Forts.)

hårda omdömen och klandras för bristande verklighetssinne. Men om man som sig bör icke ser näringslivet och arbetarna såsom motsatser utan såsom en helhet, och om vi tänka på det intresse som vi alla ha av att vårt samhällsskick kan hävda sig och att nationens enighet i orostider vilar på reella grunder, kunna vi vara glada över att det finns män med djärva grepp på frågor, där det gapar ett svalg mellan det efterblivna tillståndet och det aktuella behovet. Jag kommer ihåg att Gustav Möller vid ett tillfälle i ett samtal gav uttryck åt sin misstro mot skulder i politiken. Men är det inte så att departementschefens egen skapande fantasi är en oskattbar tillgång, inte endast för honom själv i hans gärning, utan även för regeringen och för landet?

Ur de synpunkter jag nyss antydde är det givetvis också av största värde att män ur andra läger, industrimän såväl som politiker, ha en positiv inställning till den stora sak det här gäller. Jag vill inom parentes säga, att den ärade talaren på Göteborgsbänken nog gjorde sig skyldig till en orättvisa mot departementschefen, ty om jag hörde rätt, uttalade departementschefen i sitt första anförande ett tack till andra lagutskottet, och jag förmodar det står den ärade folktopirepresentanten i andra lagutskottet fritt att på goda grunder ta åt sig sin sextondel av denna tacksamhetsbetygelse. För min anspråkslösa del vill jag fästa uppmärksamheten vid en omständighet, som åtminstone har historiskt intresse, nämligen att de bägge borgerliga riksdagsmännen i utredningen, herr Tamm från denna kammare och herr De Geer från andra kammaren — inte disponen ten med kalenderreformen utan den andre — bära namn med god klang i vårt styrelseskicks och vår riksdags historia. Jag vill gärna i detta se något symboliskt för vår vilja och vår förmåga att fylla de gamla formerna med nytt innehåll, att i samverkan mellan alla goda krafter bygga broar som hålla även när påfrestningarna komma, för att erinra om de gripande slutor den i Fredrik Bööks bok om Det rika och det fattiga Sverige.

I denna anda, medveten om förslagets brister i vissa avseenden, men även om dess stora principiella och reella värde, yrkar jag bifall till andra lagutskottets hemställan.

Herr Gustavson, John: Herr talman! I samband med detta ärende har utskottet också behandlat en motion II: 491, däri begäres utredning om minskning av antalet helgdagar, och som ett par talare ha yrkat bifall till denna motion, ber jag att få säga några ord i denna fråga.

I motionen uppräknas trettondagen, Mariebebådelsedag och Kristi himmelsfärdsdag, och det nämnes i förbigående att dessa kunna inträffa på fredag eller tisdag. Men vad Kristi himmelsfärdsdag beträffar har det väl aldrig någonsin hänt, att denna inträffat på fredag eller tisdag. Jag nämner detta bara som ett exempel på den okunnighet som råder beträffande våra helgdagar. Jag förutsätter ju gärna att herr Wistrand har samma uppfattning som jag, men han har dock yrkat bifall till motionen, som innehåller detta. I varje fall får jag till rättelse meddela, att Kristi himmelsfärdsdag mig veterligt aldrig inträffat på någon tisdag eller fredag.

Nu kommer man och tar semesterreformen till intäkt för kravet på en minskning av antalet helgdagar. Herr Norman åberopade svårigheten i vissa fall för fabrikerna att elda upp ugnarna, som också omnämnes i motionen, men varför har denna detalj blivit så aktuell just nu? Ha vid dessa fabriker arbetarna icke förut haft någon semester? Det skulle förvåna mig mycket, om inte arbetarna förut genom avtal varit tillförsäkrade semester. Jag tycker det är litet konstigt att försöka göra denna sak aktuell just i samband med semesterreformen.

Herr Wistrand sade att tiden nu vore mogen att avskaffa vissa helgdagar.

Lagförslag om semester m. m. (Forts.)

Menar herr Wistrand därmed att helgdagarna, vare sig man ser dem ur religiös eller kyrklig synpunkt eller som rena vilodagar, inte ha samma värde för vårt folk nu som de haft tidigare? Eller menar herr Wistrand att det ekonomiska jäkt och den kapplöpning på vädjobanorna som kännetecknar vår tid nu har blivit så intensiv, att det värde som sedan urminnes tid har tillmätts dessa helgdagar, nu får skjutas åsido? Det finns dock fortfarande, herr Wistrand, stora delar av vårt folk som inte nått den mognad som herr Wistrand och med honom liktänkande. De anse alltså att dessa helgdagar ha en oerhört stor betydelse, både som kyrkliga helgdagar och som rena vilodagar. Vi få dock icke glömma, att trots att den reform som vi nu gå att genomföra kommer att medföra betydande förmåner för stora delar av vårt folk, är det dock stora grupper människor i detta land, som inte på något sätt få vara med att dela dessa förmåner. De få inte vara med på annat sätt än att betala. Jag syftar här på de många småföretagarna och de många småbrukarna och deras hustrur icke minst. Jag syftar på småhandlare, som sköta sin affär med hjälp av hustrun och familjemedlemmarna. Hur stort värde sätta icke dessa på att få en vilodag allt emellanåt! De få icke själva någon nytta av denna semesterlag, men de få vara med och betala för att andra skola få det bra. Herr Ekströmer yttrade för en stund sedan att kostnaderna komma att gå ut över näringslivet och få dragas av på företagens nettovinster. Jag tror inte det förhåller sig så. Jag tror i stället att vi kunna vara ense om att kostnaderna få bäras av produktionen i dess helhet, vilket innebär att den stora konsumerande allmänheten få betala dem. Om herr Ekströmer går till en skräddare för att få en ny kostym, och skrädderiarbetarna strax förut genom en löneaktion fått högre lön, så kan herr Ekströmer vara alldeles övertygad om att han får betala ett högre pris på kostymen. Kostnaderna tagas inte av företagarens netto utan slås ut på den köpande allmänheten, den saken är klar. Alla veta vi ju, att om bageriarbetarna få sina villkor förbättrade, blir det höjt pris på brödet eller också bli bullarna mindre. Den som inte gjort sådana erfarenheter har bra litet kännning med det praktiska livet. Det blir inte ett mindre netto för företagaren, det blir den stora köpande allmänheten som får betala. Jag säger detta för att bevisa vad jag sade om de stora grupper, som inte få någon som helst nytta av en semesterlag, utan bara få vara med och betala för att andra skola få det bra. Och jag vänder mig icke mot dem som skola få del av denna ledighet. Jag är fullt överens med dem som betrakta detta som en stor och samhällsgagnande gärning, men det är bara det, att jag inte kan förlika mig med att denna ledighet skulle köpas på bekostnad av andra ledighetsdagar, vilka ge ett tillfälle även för de av mig berörda befolkningsgrupperna att ta igen sig i någon mån. Jag hörde aldrig att herr Norman var så rädd för några ugnar som skulle eldas upp, om första maj inföll på en tisdag eller en fredag. Då var det inte så stor fara å färde för företagen.

Jag skall inte uppehålla debatten längre utan jag ber, herr talman, att få återkomma med yrkande om bifall till utskottets förslag, då vi komma till punkt 1.

Herr Strand: Jag får först och främst uttala min tillfredsställelse över att förslaget om lagstadgad semester blivit framlagt vid innevarande års riksdag. Visserligen ha de organiserade arbetarna redan genom sina avtal lyckats tillförsäkra sig en blygsam semester på sex dagar, men det finns stora befolkningsgrupper som inte ha någon semester alls, och dessa få genom lag en förmån som de tidigare inte kommit i åtnjutande av.

Redan då semestersakkunniga framlade sitt förslag kunde man konsta-

Lagförslag om semester m. m. (Forts.)

tera, att detta mottogs med den största tillfredsställelse av så gott som samtliga tidningar i landet, och att betänkligheter uttalades endast i vissa detaljfrågor. När man avlyssnar debatten här i dag, kan man konstatera ungefär samma sak, nämligen att man i princip är ense men har vissa önskemål om uppmjukningar eller förbättringar. Även för min del har jag vissa erinringar att göra till det föreliggande förslaget.

Först skulle jag då vilja uttala ett beklagande över att det inte varit möjligt att tillförsäkra lantarbetarna i varje fall någon sammanhängande semester, exempelvis på sex dagar. Det har inte varit möjligt att få detta inskrivet i lagen, men jag skulle vilja uttala den förhoppningen, att arbetsgivarna inom jordbruket i den utsträckning det är möjligt ändock bereda sina arbetare en sammanhängande ledighet, ty först därigenom får semester den betydelse som man har avsett. Beträffande själva lagförslaget har jag några erinringar att göra, som jag redan har framfört i utskottet och som jag skulle vilja framföra även här. De återfinnas för övrigt i motion I: 346, vilken motion även är väckt i andra kammaren. Först och främst gäller det kvalifikationstiden, som i lagförslaget är fastställd till 6 månader, men som enligt de sakkunnigas betänkande skulle utgöra 4 månader. Det har framförts vissa betänkligheter mot en kortare kvalifikationstid än 6 månader, men genom en så lång kvalifikationstid utestängas icke blott säsongarbetarna utan även stora grupper av övriga arbetare, som inte ha lyckats skaffa sig en fast anställning. Jag syftar på alla de industriarbetare, som skifta från det ena företaget till det andra och genom en så lång kvalifikationstid som 6 månader avstängas från möjligheten att erhålla semester. Jag gör dessa erinringar så mycket mera som man i allmänhet i avtalen lyckats få förmånligare bestämmelser beträffande rätten till semester. Man har i regel en bestämmelse som säger att en arbetare som varit anställd i företaget sedan den 1 januari erhåller 6 dagars semester under sommarmånaderna. Enligt lagförslaget måste han ha gått minst 6 månader för att bli berättigad till semester, och man får också lägga märke till att han måste ha varit i arbete närmast föregående år för att överhuvudtaget kunna intjäna några semesterdagar. Det räcker således inte med att han är anställd från den 1 januari till den 1 juli; detta ger honom ingen rätt till semester samma år, utan ger honom blott rätt till 6 dagars semester nästkommande år. Det är alltså betydligt strängare bestämmelser.

Det är ytterligare en sak i detta sammanhang, om vars verkningar jag hyser betänkligheter. Det förhåller sig ju så, att man i stort sett inom industrien inte kan tillämpa alternerande semester, så att de anställda få semester undan för undan, utan de bli tvingade att ta semestern på en och samma gång, antingen inom hela företaget eller på vissa avdelningar inom företaget. Nu har man gjort den invändningen, att den som varit anställd kortare tid än 6 månader inte har behov av någon semester, men i regel blir det på det viset, att han får semester i alla fall, det vill säga han får ledighet men ingen betalning för den lediga tiden. Han tvingas nämligen att ta ledighet på grund av att samtliga i företaget anställda ha semester på en och samma gång. Han har inte råd att ta någon ledighet men han tvingas till det. Jag tror för min del inte att verkningarna skulle bli så förskräckligt stora, om man ginge ned till den kvalifikationstid som de semestersakkunniga ha föreslagit eller 120 dagar i stället för de här upptagna 180 dagarna.

Lagförslaget innehåller vidare en bestämmelse att semestern skall utgå med 12 dagar, men det finns vissa restriktioner som beskära möjligheten att få dessa 12 dagar. Man måste ha arbetat minst 16 dagar under en månad för att intjäna rätt till en dags semester. Det betyder att man måste arbeta 12

Lagförslag om semester m. m. (Forts.)

månader under året och minst 16 dagar varje månad för att få 12 dagars semester. Det finns vissa förtydligande bestämmelser. Sålunda är undantag medgivet för det fall då vederbörande är borta på grund av sjukdom föranledd av olycksfall i arbetet och vidare då han är borta på grund av semester. I nu gällande avtal finnes i allmänhet en bestämmelse intagen som säger att sjukdom icke diskvalificerar för rätten till semester och i allmänhet icke heller permittering på grund av arbetsbrist. I allmänhet har man gått in för principen att oförvållad bortovaro från arbetet icke skall räknas som diskvalifikation för rätt till semester, och jag skulle tro att lagförslagets bestämmelser avvika från allmänt gällande praxis. Inte förekommer det inom stats- och kommunalförvaltningen eller inom handelsvärlden, att om en arbetare eller anställd är borta på grund av sjukdom han därigenom mister någon semesterdag. Det är en helt ny princip som införes i lagen, och som jag för min del måste finna alldeles onödig, eftersom den motsatta principen redan är erkänd i avtalen.

Vidare hänvisar man till att parterna på arbetsmarknaden kunna träffa överenskommelser som reglera dessa och andra förhållanden, men det vore önskvärt om lagen kunde bli sådan, att några tvister på arbetsmarknaden om rätt till semester icke behövde förekomma, i varje fall icke i alltför stor utsträckning.

Så är det frågan om ersättningen för semestern, som varit diskuterad i tidningspressen och även under överläggningen här i kammaren. Man har hävdad den meningen att tidlönen skulle vara den, som bäst ägnar sig att läggas till grund för ersättningen. Andra ha hävdad att det bör vara den verkliga inkomsten, och i allmänhet är det väl så att semesterlönen beräknas efter den verkliga inkomsten. Nu äro i avtalen lönesystemen icke uppbyggda efter samma linjer. Principen om tidlönen kan alltså bli riktig för sådana fack där man förut har en sådan, antingen i form av vecko- eller månadslön eller också timlön. Det finns emellertid också blandade lönebestämmelser, där exempelvis timlönen beräknas efter den inkomst som vederbörande skall intjäna och dessutom ackordsarbete tillämpas. Det finns avtal som äro uppbyggda enbart på ackordsarbete, och dit hör det stora metallavtalet som omsluter över hundra tusen arbetare. Där är en mycket blygsam timlön fastställd, exempelvis i Stockholm 96 öre, medan inom samma förbund avtalet för bilindustrin stipulerar en timlön av 1:60 för precis samma slags yrkesarbetare. Inom metallindustrin i allmänhet räknar man med att arbetarna på sina ackord skola intjäna en lön som motsvarar minst 40 % på den timlön som finns upptagen i avtalet och det göra de också. Ackordsarbetet inom metallindustrin uppgår, efter vad jag inhämtat, till i det närmaste 85 % av det hela. Den tidlön som finns fastställd i avtalet gäller inte ens vid rent timlönarbete. Det finns nämligen en specialbestämmelse som säger, att därest arbetarna på grund av omständigheterna tvingas arbeta med timlön minst tio timmar i följd, skola de erhålla en förhöjning av 25 öre i timmen. Under sådana förhållanden skulle det verka orättvist att enbart fastställa tidlönsprincipen såsom grundval för semesterersättningen. Därigenom skulle nämligen metallarbetarkåren och med den jämställda endast erhålla 70 % av sin ordinarie arbetsinkomst såsom semesterersättning.

Stockholm stads yttrande i denna fråga har omnämnts här under debatten. Jag skulle därför vilja säga ett par ord om de argument som förekomma i detta yttrande. Man har bland annat anfört att det skulle föranleda mycket stora svårigheter att hålla individuell kontroll över arbetarna, när det gäller deras månadsinkomster. Den som känner till moderna anordningar beträffande statistik har svårt att tro på sådana argument. Numera för man ju inte

Lagförslag om semester m. m. (Forts.)

kort över arbetarna eller begagnar sig av stentavlor, utan man har moderna instrument för statistiken, och det finns företag som inte föra statistik enbart över vad arbetarna ha för sig på dagen och vad de förtjäna under tiden, utan som dela upp arbetet i tempon, som för en och samma arbetare kan röra sig mellan 6 och 7 och gå upp ända till 10 tempon per dag. Under sådana omständigheter bör det inte möta så förskräckligt stora svårigheter att erhålla en sådan kontroll över arbetstiden och arbetsförtjänsten, att var och en skall kunna få den semester han har rätt till. I Stockholms stads yttrande tar man sig också för att karakterisera ackordsförtjänsten inte som en förtjänst som skall ligga till grund för beräklandet av semesterersättningen utan som en premie, beräknad efter den merprestation en arbetare som har ackordsarbete utför. Det är emellertid icke riktigt att ackordsförtjänsten blott är en premie för en dylik merprestation. Däri ligger också en ersättning för större yrkeskunnighet, för större vana vid arbetet och för större förmåga att kunna utföra detsamma på enklaste och lättaste sätt, något som också kommer företagaren till godo genom att produktionsapparaten mera effektivt utnyttjas. Jag vill fästa uppmärksamheten på att man vid Stockholms kommunala verk tillämpar sådana bestämmelser att man har en grundlön, på vilken man lägger vissa ålderstilllägg, i regel tre, som kunna variera från 200 och upp till 600 kronor. Dessa tillägg utgöra helt naturligt en ersättning för den större vana och kunnighet man uppnår genom att syssla med ett arbete under en längre tid. I allmänhet är motsvarande ersättning innesluten i ackordsförtjänsten. Jag kan således inte för min del se att det ligger någon principiell orättvisa i att semesterersättningen beräknas efter ackordsförtjänsten eller rättare efter arbetarens verkliga inkomst. Detta är också i enlighet med regeringspropositionen.

Det är emellertid en inkonsekvens i förslaget att det undantar övertidsarbete vid beräkningen av semesterersättning. Detta skulle man ju kunna gå med på, om man inte samtidigt fastslår, att om en arbetare arbetar på inskränkt tid, skall semesterersättningen beräknas efter den arbetade tiden. I konsekvens härmed borde han ju, då han arbetar längre tid än den normala, få räkna den arbetsinkomst han uppnår på den längre arbetstiden. Det förekommer i stor utsträckning inom ganska stora företag att arbetstillgången är så fördelad, att man det första halvåret arbetar kortare tid än den normala, men tar igen detta under senare halvåret, då arbetstillgången är större. Man kan inte gärna göra gällande att det skulle ligga någon orättvisa i att den som arbetade 2,400 timmar om året finge semesterersättningen beräknad med hänsyn till den arbetade tiden, oavsett om han arbetar 1,000 timmar första halvåret och 1,400 timmar senare halvåret eller arbetet är jämnt fördelat hela året. Såsom en följd av bestämmelsen att det skall vara den verkliga inkomsten som skall ligga till grund för beräkningen av semesterersättningen har jag i motion 346 yrkat att jämväl övertidsarbete skall tagas med i beräkningen.

I motionen har till sist framställts yrkande om att semestertiden skulle förläggas under perioden 2 maj—30 september. Även i detta fall har man tagit hänsyn till bestämmelserna i nu gällande avtal inom industrien, där man i allmänhet har fastslagit, att den semester, som vederbörande arbetare är berättigad till, skall utgå under tiden 1 juni—31 augusti. Inom industrien kan man i regel inte tillämpa s. k. alternerande semester, så att arbetarna i varje fall någon gång kunna få sommarsemester, utan i regel måste man tillämpa den principen, att samtliga vid företaget eller i varje fall på de olika avdelningarna anställda ta semester på en gång allesammans. Man befarar, att det kan bli så, att arbetsgivaren förlägger semestern till den tid, som bäst lämpar sig för företaget, men som kan vara olämplig ur semestersynpunkt. Det är nämligen i allmänhet på det sättet, att arbetarna inrikta sig på sommarsemester.

Lagförslag om semester m. m. (Forts.)

De ha skaffat sig motorbåt eller sommarstuga eller äro eljest inställda på att utnyttja sommarsemester till friluftsliv. Man kan inte räkna med att arbetarna skola ha råd att ligga på vinterkurorter eller i övrigt ordna en vintersemester så, att de få verklig nytta av den. Det är därför vi förmena, att det skulle vara av mycket stort värde, om det kunde ordnas på det sättet, att semestern finge utgå under tiden maj—september, i varje fall för alla sådana arbetargrupper, som utan olägenhet för driften kunna ta semester under den tiden. Helt naturligt skulle därifrån undantagas alla sådana företag, som måste ha kontinuerlig drift, och detta har ju också i allmänhet tillgodosetts i alla sådana företag i nu gällande avtal.

Slutligen skulle jag vilja understryka den reservation, som har avgivits av herrar Tamm och Hagman m. fl. beträffande bestämmelsen om skydd för bättre sedvänja. Denna bestämmelse är ganska tveeggad. Det kan få sådana konsekvenser, att man visserligen skyddar dem, som nu fått längre semester än 12 dagar, men det kan lägga hinder i vägen för andra arbetargrupper eller anställda att få en semester, som är längre än 12 dagar, därför att företagaren är rädd att det skall få sådan omfattning och karaktär, att det skall bli sedvänja och då binda honom att ge samtliga i företaget anställda den längre semestern. Vi förmena därför från vårt håll, att de arbetargrupper, som redan lyckats tillförsäkra sig en semester, som är längre än 12 dagar, borde ha möjlighet att bibehålla den semestern, oavsett lagens bestämmelser. Det finnes ju nämligen ingen anledning befara, att en arbetsgivare skulle ta lagen till intäkt för att sänka en semester, som nu är längre än 12 dagar, därför att alla grupper fått semestern utökad från 6 till 12 dagar. Det är ganska långsökt att tänka sig en sådan konsekvens av lagstiftningen.

Herr talman! Med dessa ord vill jag i stort sett yrka bifall till utskottets förslag, men jag kommer att i de olika detaljparagraferna yrka bifall till vad som har hemställts i motionen nr 346.

Häri instämde herr *Karlsson, Karl* och herr *Berg, Robert*.

Herr Linder: Herr talman! Den, som sett åtskilliga lagförslag gå över kammarrens bord måste, när han läser igenom detta lagförslag och icke minst sedan han varit med om behandlingen i utskottet, säga, att detta är en verkligt svår lag. Det kommer säkerligen också att visa sig, när den skall träda i tillämpning. Förmodligen beror det på, att det är så många huvuden, som här skola rymmas under en hatt.

När man läser Kungl. Maj:ts proposition, finner man, hurusom föredragande statsrådet gång efter annan talar om, att han så gärna skulle följa den eller den vägen, men han måste vika av och gå en annan väg. Så är exempelvis fallet i fråga om anställningstiden, 6 eller 4 månader. Han förebringar en del skäl, och man märker var han har hjärtat, men han ser sig ändå tvungen att, föreslå den längre tiden, 6 månader.

På samma sätt är det med utskottet. Utskottet förordar ofta stränga bestämmelser, men måste på samma gång till slut ändå säga, att utskottet förutsätter i alla fall, att arbetsgivaren visar välvilja i det ena eller andra avseendet. Det är med andra ord alldeles säkert riktigt, när statsrådet säger, att han betraktar denna lag som ett experiment. Jag skulle för min del vilja säga, att det, såvitt jag kan finna, egentligen är en försökslagstiftning, även om den inte formellt har sådan karaktär.

Vad nu exempelvis sedvänjan beträffar, är här så många, som talat mot sedvänjans införande i lagen. Men förhållandet är, att denna sedvänja likväl skyddar åtskilliga människor i deras redan vunna förmån. När man läser § 2 och

Lagförslag om semester m. m. (Forts.)

tänker på alla dessa människor, som på grund av ålder, lång anställning eller därför att de bo på ett ställe, som är vida avlägset — man kan tänka sig uppe i Norrland eller dylikt — efter många års strävan lyckats förvärva en viss bättre semester än den lagen bjuder dem, så är det mycket rimligt och naturligt, att man då också försöker skydda denna sedvänja. Nu har Kungl. Maj:t satt in detta i lagen som ett lagbud. Kungl. Maj:t säger nämligen, att det bör stå i lagen till förebyggande av all risk att någonting skall hända. Jag kan inte förstå, varför man skall förorda en sådan taktik som att flytta ut frågan i motiveringen, som ju i grund och botten ingenting betyder och som kanske ingen läser. Jag kan, som sagt, inte finna några bärande skäl för att man totalt skall slå ihjäl det. Jag måste också säga, att reservationen på denna punkt enligt min mening är rätt svag. Den rör sig med förutsättningar, som man egentligen borde hava föga nytta av att förebringa, om man vill ta bort ett så viktigt lagrum som detta.

Jag går vidare. Jag skall emellertid gå förbi 3 §, till vilken jag senare återkommer, och i stället ägna mig åt herr Björeks reservation, som förordats av herr Petersson. Herr Petersson höll som vanligt ett glänsande anförande, men hur upplyftande det än var, måste jag i alla fall säga, att om man vill stå med fötterna på marken, kan det inte hjälpas, att man har svårt att följa honom. När han i 8 §, på sätt herr Björck föreslår, vill infoga bestämmelsen »där ej annat överenskommits i kollektivavtal», så är ju detta alldeles omöjligt med hänsyn till lagens principiella byggnad. Lagen innehåller tvingande bestämmelser, och bestämmelsen i 8 §: »För annan arbetstagare skall lönen för varje semesterdag utgå med belopp, motsvarande hans genomsnittliga inkomst för dag», är en tvingande bestämmelse. Skjuter man där in, att det skall vara »där ej annat överenskommits i kollektivavtal», så kommer saken på den bogen, att det då kan träffas avtal mellan arbetsgivare och arbetstagare om att lönen skall utgå efter tidlön. Såsom påvisas på annat ställe i propositionen, är det då styrkeförhållandet mellan parterna, som blir avgörande. Jag beaktar de skäl, som anförts för tidlön av herr Wistrand och hans meningsfränder, men Kungl. Maj:t har i lagen sagt, att det *skall* vara en så och så beskaffad lön. För man in nyssnämnda bestämmelse, är lagens tvingande karaktär bruten. Detta är en mycket viktig sak. Jag måste tyvärr yrka avslag på denna reservation.

Vad helgdagarna beträffar skall jag yttra mig så kort som möjligt. Där har jag förenat mig med dem, som motsätta sig utredningskravet. Jag tillmäter de religiösa skälen all den vikt och betydelse, som de ha, men för mig står frågan om helgdagarna helt och hållet i det tecknet, att arbetstakten ute i livet blir allt hetsigare, och det gäller inte bara dem som stå på fabrik, utan på alla det mänskliga livets områden. Vi behöva därför dessa helgdagar, och då vi en gång fått in dem i vår kalender, finnes det ingen som helst anledning att verkställa någon utredning om deras borttagande. De herrar, som ha betonat helgdagarnas religiösa karaktär, vilja kanske sätta det motivet främst, men jag säger, att om till den synpunkt jag nyss framförde läggas starka religiösa skäl, så är det så mycket bättre. Jag vill alltså under inga omständigheter vara med om en utredning angående dessa helgdagars borttagande. Vi ha för övrigt i semesterlagen bl. a. fört in, att helgdagar under vanliga förhållanden skola ingå i semestertiden.

Sedan kommer jag till en sak, som utgör den egentliga anledningen till att jag begärt ordet. Jag tvekade om jag skulle yttra mig därom, men jag har ansett, att jag inte kan underlåta att göra det med hänsyn till min ställning. Det gäller 3 §. I denna paragraf finnes följande till synes oskyldiga bestämmelse: »Överlåtelse av företag eller fartyg må icke inverka på arbetstagarens

Lagförslag om semester m. m. (Forts.)

rätt till semester.» Bakom denna enkla och oskyldiga bestämmelse döljer sig ett väldigt komplex av spörsmål. Här införes den ovanliga principen, att den, som köper, på grund av en lagbestämmelse utan vidare får åtaga sig säljarens förpliktelser och skulder. Om man läser den kungl. propositionen i detta stycke, står det: »Vid övergång av äganderätten till ett företag bör de anställdas rätt i möjligaste mån skyddas. Detta är, då det gäller semesterrätten, väl icke möjligt i de fall, då ett företag går i likvidation och ett nybildat företag icke direkt övertager rörelsen utan endast förvärvar de för rörelsen erforderliga tillgångarna. I sådant fall föreligger rättsligt sett icke samma rörelse». Den kungl. propositionen anser, att vid sådant förhållande är det inte möjligt att skydda arbetstagarens semesterrätt. Sedan fortsättes det: »Vid överlåtelse däremot av ett företag såsom sådant är det möjligt att skydda de anställdas rätt genom en bestämmelse av den art, som de sakkunniga föreslagit.» D. v. s. i ett sådant fall får köparen övertaga säljarens skuld. Men här gäller det ju ett företag, en fabriksrörelse exempelvis, som övertages. Om företaget icke övertages såsom sådant, utan alla dessa tillgångar realiserats och en annan ägare träder in, så kan inte denna rätt bevakas, säger Konungen. Men vad säger utskottet? »Därest exempelvis», säger utskottet, »en jordbruksfastighet överlåtes, måste detta betecknas såsom en överlåtelse av ett företag. Kvalifikationsperioden avbrytes alltså icke för en å egendomen anställd arbetstagare, som övergår i den nye arbetsgivarens tjänst. Den nye ägaren blir på grund av ifrågavarande bestämmelse skyldig att bereda arbetstagaren semester, belöande även å tiden före förvärvandet av egendomen. Denna skyldighet inträder jämväl om förvärvet skett genom inrop på exekutiv auktion. På grund av förevarande bestämmelse måste nämligen en skyldighet att svara för tidigare upplupen semesterrätt anses åvila inroparen.»

Jag förmenar, att det är något högst underbart och egendomligt i lagstiftningen, att en person, som inropar t. ex. en fastighet på exekutiv auktion, utan vidare blir skyldig att, i den mån semesterlönen till en anställd icke kunnat utgå, efteråt fullgöra denna förpliktelse. Under vanliga förhållanden är det så, att när konkurs inträder, göres rent bord med alltsammans. Men i detta fall står kravet på semesterlön kvar.

Låt oss antaga följande fall — vi hålla oss till handelsbalkens kap. 17:4, som handlar om förmånsrätt för »betjänters och tjänstehjons» lön vid gäldenärs försättande i konkurs. I otaliga konkurser har det förekommit, att tjänare bevakat sina lönefordringar. Dessa lönefordringar kunna icke utgå, även om de ha förmånsrätt, när det visar sig, att tillgångarna äro så små, att de icke räcka för skuldens gäldande. Vederbörande få liksom alla andra taga utdelning på sina fordringar. Men vad inträffar här? Jo, här inträffar det — eller *kan* inträffa — att en arbetstagare, som bevakar sin lönefordran i en konkurs, får taga utdelning på densamma, men för semesterlönen har han bara att gå direkt till den nye ägaren, som har inropat egendomen på exekutiv auktion. Eftersom jag suttit med i utskottet, har jag inte velat, att detta skulle lämnas oanmärkt. Jag underkänner ett sådant sätt att resonera om dessa saker, och jag anser, att förslaget på denna punkt icke är tillräckligt utrett. Om man mot mig åberopar lagrådet, vill jag bara säga, att jag ifrågasätter, huruvida lagrådet verkligen ägnat tillräcklig uppmärksamhet åt denna sak. Så egendomlig synes den mig vara.

Ja, jag vill till sist bara säga, att denna semesterlag i alla händelser betecknar ett oerhört framsteg. Det har ju riktats åtskilliga anmärkningar mot lagen, men på tal om dem vill jag framhålla, att ingenting blir så bra som man tror och ingenting så dåligt som man frukar.

Lagförslag om semester m. m. (Forts.)

Herr Nordenson: Herr talman! Jag skall ärligt erkänna, att när jag haft att taga ställning till denna fråga, har jag slitits mellan min motvilja för en lagstiftning på detta område och mina sympatier för en utsträckt semester. Det finns emellertid en synpunkt, som jag särskilt ställer mig betänksam emot. Den har blivit särskilt skarpt belyst i diskussionen i dag, och därför vill jag beröra den något.

När man tar steget från enbart bestämmelsen om semester till att även föreskriva lönens utbetalande i så stor utsträckning, som här sker, har man givetvis tagit ett steg från den rena skyddslagstiftningen och gjort ingrepp i avtalsfriheten mellan parterna. Nu har ju denna i allmänhet hävdats ganska starkt här i landet, och man har på bägge sidor ansett, att man endast i speciella fall borde frångå denna avtalsfrihet. Jag vill erinra om, att när för några månader sedan frågan om samhällsfarliga arbetsinställelser behandlades, gjordes från arbetaresidan gällande, att riksdagen icke skulle göra ingrepp utan lämna åt parterna att lösa denna fråga. När vi nu komma till denna fråga, har man tydligen inte längre samma uppfattning utan går med på betydande ingripanden i avtalsfriheten mellan parterna.

Vi mena, att man här borde ha lämnat åt parterna att själva avgöra denna fråga. Detta avsteg underströks i debatten i dag särskilt av herr socialministerns uttalande. Han förklarade, att ett lagförslag om 6 dagars semester, låt vara med full avlöning, inte skulle ha intresserat honom, ty det skulle parterna kunna skaffa sig själva. Skulle man ingripa, förklarade han, skulle det vara endast för att åstadkomma något som parterna själva inte hade lyckats uppnå. Detta synes mig vara ett utomordentligt eklatant ingrepp just i denna avtalsfrihet, och jag ber få understryka, att när vi från det partis sida, som jag representerar, för några månader sedan ansågo, att ett avsteg skulle göras, var det till förmån för tredje man och för samhället. Här gör man avsteg för att åt den ena parten skaffa en förmån, som han inte ansett sig kunna åstadkomma eller i varje fall inte ansett sig kunna åstadkomma tillräckligt fort. Detta är enligt min mening en av de betänkligaste sidorna i hela denna frågas behandling, och detta betraktelsesätt är kanske för oss företagare mera skrämmande än hela semesterförslaget.

Herr socialministern framhöll, att tillförsäkrandet av ledighet utan full lön icke hade något värde, därför att kostnaderna under semestern vore så stora. Jag tror, att den synpunkten icke alltid har omfattats av den berörda parten. Tvärtom har det visat sig, att arbetareparten högt värdesatt tillförsäkrad ledighet, även om icke full betalning utgått. Jag skall tillåta mig återropa ett exempel från det företag jag själv har äran leda. För omkring tio år sedan tog jag upp frågan att söka åstadkomma längre sammanhängande ledighet för personalen, och jag fann, att genom att sammanföra alla reparations- och ändringsarbeten till en viss tid på året, kunde jag åstadkomma en sammanhängande ledighet för flertalet anställda under omkring tre veckor. Jag hade klart för mig, att företaget inte kunde betala det hela, och jag upptog förhandlingar med personalen om hur man skulle kunna lösa detta problem. Det visade sig, att de anställda med stor tacksamhet hälsade tanken att få en sammanhängande ledighet, och de visade full förståelse för att kostnaderna för denna ledighet skulle delas mellan parterna. Det träffades en överenskommelse, att företaget skulle betala en viss del; dessutom innehölls en viss del av lönen, så att en sparpenning kunde utbetalas. För övrigt gjorde företaget vissa andra åtaganden genom att taga på sig den svåraste utgiften, hyran, under denna tid. Enligt den träffade överenskommelsen har en sådan ledighet tillämpats under dessa tio år. Vad jag med detta vill ha sagt är, att denna ledighet, som

Lagförslag om semester m. m. (Forts.)

sålunda delvis bekostas av personalen, högt värdesattes, och jag tror att den fortfarande är mycket uppskattad av de anställda.

Det har sagts, att man målat för mörkt från arbetsgivarehåll, att vi arbetsgivare sågo för pessimistiskt på situationen vid åttatimmarslagens införande, och att vi nu se för pessimistiskt på detta. Vid industriförbundets senaste årsstämma uttalade statsministern sin förvissning, att näringslivet skulle kunna bära denna börda. Vi tacka honom uppriktigt för förtroendet, och jag kan försäkra, att näringslivets män genomgående komma att försöka göra det bästa av den situation, som skapats. Det ligger för övrigt i vårt eget intresse. Men jag kan inte värja mig för intrycket, att det sätt, varpå man behandlar näringslivet, mången gång påminner om kamelförarens sätt att behandla sin kamel: »Tål du det, så tål du nog det också.»

Nu är det ju möjligt, att vi knorra för mycket. Är det så, att vi knorra för mycket och saken har mindre vådor med sig än vi frukta, skola vi även med glädje konstatera detta. Men jag skulle då vilja be, att man inte bara talar om knorrandet, utan att, när man då konstaterar vems förtjänsten är, man söker fördela erkännandet någorlunda rättvist mellan dem som burit bördan och dem som pålagt den.

Herr Sundberg: Herr talman! Man kan tvista om det värde, som bör tillmätas talet om att det föreliggande semesterförslaget innebär eller närmar sig bristningsgränsen för vad det svenska näringslivet förmår bära. Vad man emellertid inte tvistar om på något håll är, att det vore synnerligen önskvärt såväl ur individens som ur samhällets synpunkt, att förslaget ginge att realisera och att det bleve genomfört på sådant sätt och på sådana grunder, att det för framtiden kunde bestå. En ovillkorlig förutsättning härför är dock enligt min mening, att näringslivet för framtiden icke ideligen oroas med nya pålagor, nya skatter, socialiseringshot, hot om uppförandet av statsunderstödda fabriker etc., utan beredes tillfälle att i lugn arbeta med sina produktiva uppgifter. Sker så, kommer näringslivet enligt min åsikt att bära även denna nya påлага, som semesterlagstiftningen innebär.

I förhoppning alltså, att det svenska näringslivet i det avseende, som jag här har berört, må gå en lugnare framtid till mötes, d. v. s. att regeringen gentemot industrien vill tillämpa något av de »kavaljersperspektiv», varom herr Petersson i dag talat, ber jag att få yrka bifall till det föreliggande förslaget med den av herr Tamm m. fl. avgivna reservationen.

Herr Heiding: Herr talman! Den förste ärade talaren yttrade, att utskottet stod enhälligt kring semestertanken, och i stort sett får man väl säga, att alla de anföranden, som hållits här i dag, ha varit präglade av välvilja. En och annan talare har visserligen haft mindre anmärkningar att rikta mot förslaget, men på det hela taget tyckas alla vara nöjda.

Herr Knut Petersson på göteborgsbanken gick så långt, att han lyckönskade statsrådet och chefen för socialdepartementet för att detta förslag kommit fram. Herr Peterssons uttalande tydde på att han med glädje skulle sett, att förslaget hade framkommit tidigare. Om vi hade fått lagen genomförd för tre, eller fyra år sedan, skulle redan nu det läge ha inrätt, som enligt herr Björcks reservation kunde förväntas först efter ingången av år 1942, nämligen 12 dagars semester för alla arbetare.

En del av de mindre anmärkningar, som framförts här, kunna i vissa fall vara befogade. Herr Sten sympatiserade således med den av herr Holm avgivna reservationen, enligt vilken man borde söka åstadkomma en sammanhängande semester för lantarbetare. Även utskottet har varit besjälade av sam-

Lagförslag om semester m. m. (Forts.)

ma tanke, men vad som höll oss tillbaka var de svårigheter, som därigenom kunde tänkas uppstå för mindre jordbrukare. Här får man emellertid förut-sätta, att det genom frivilliga överenskommelser bör kunna ordnas till parter-nas belåtenhet.

Det kunde vara åtskilligt att tillägga, herr talman, men då tiden är långt framskriden, inskränker jag mig till att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Andersson, Emil: Jag finner mig föranlåten att begära ordet med anledning av att herr Wistrand berörde frågan om avskaffande av vissa helg-dagar. Han sade sig visserligen beakta de religiösa intressena, men han trod-de dock, att tiden snart vore inne att företaga en utredning av frågan. Herr Wistrand pekade därvid på förhållandena i andra länder. Jag tror emellertid, att det är tillräckligt att i denna fråga ha kännning med den uppfattning, som råder inom vårt land. Man får icke bortse ifrån att ett avskaffande av ifråga-varande helgdagar skulle djupt kränka stora delar av vårt kyrkfolks uppfatt-ning.

Jag ber att få uttala min önskan, att ifrågavarande reservation icke måtte vinna något stöd här i kammaren, och beklagar, att man överhuvud funnit an-ledning att taga upp spörsmålet i detta sammanhang.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, godkändes den nu före-dragna paragrafen.

2 §.

Första stycket.

Detta stycke hade följande avfattning:

Där för arbetstagare i någon yrkesgrupp med hänsyn till anställningens art eller varaktighet, anställningsort, levnadsålder eller andra sådana omstän-digheter längre semester i allmänhet utgår än som föreskrives i denna lag, skall dylik sedvänja, med beaktande av övriga bestämmelser i lagen, lända till efterrättelse för arbetstagarna i yrkesgruppen.

Enligt en vid utlåtandet avgiven reservation hade herrar *Tamm, Hagman, John Björck* och *Molander* samt fröken *Andersson* ansett, att utskottet bort av-styrka 2 § första stycket i Kungl. Maj:ts förslag till lag om semester samt att utskottets utlåtande i denna del bort hava den lydelse, som i reservationen an-givits.

Herr Hagman: Herr talman! I anslutning till de synpunkter, som jag utvecklade i principdebatten, tillåter jag mig nu hemställa om avslag på 2 § första stycket i utskottets och Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Norman: Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen jämlikt där-under förekomna yrkanden gjorde propositioner, först på godkännande av det nu ifrågavarande stycket samt vidare därpå att nämnda stycke skulle avslås; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på styckets godkännande, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Hagman* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Lagförslag om semester m. m. (Forts.)

Den, som godkänner första stycket av 2 § av andra lagutskottets i utlåtande nr 58 framställda förslag till lag om semester, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås nämnda stycke.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser.

Då herr talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes här efter votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 55;

Nej — 57.

Därjämte hade 7 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Andra stycket.

Godkändes.

3—7 §§.

Godkändes.

8 §.

Denna paragraf var så lydande:

(i *Kungl. Maj:ts förslag*:)

(i *utskottets förslag*:)

Under semester skall lön utgå.

Arbetstagare, som är avlönad med tidlön, beräknad för vecka eller längre tidsenhet, äge uppbära den å semestertiden belöpande lönen. För annan arbetstagare skall lönen för varje semesterdag utgå med belopp, motsvarande hans genomsnittliga inkomst för dag, då arbete för arbetsgivarens räkning utförts under de månader av senast förflutna kvalifikationstid, för vilka semester rätt föreligger. Hänsyn skall därvid icke tagas till lön, som utgått för tid utöver den för arbetstagaren normala arbetstiden. Har arbetstagaren varit frånvarande från arbetet av orsak, som omförmäles i 4 § andra stycket, skall vid beräkning av semesterlönen storlek hänsyn tagas, beträffande frånvaro på grund av semester till den för semestertiden uppburna lönen samt beträffande frånvaro på grund av övriga orsaker till den lön, som arbetstagaren sannolikt skulle hava uppburit för berörda tid, därest han utfört arbete för arbetsgivarens räkning.

Arbetstagare, som är i arbetsgivarens kost men under semestern icke till någon del uttager denna förmån, äge rätt till skälig ersättning för kosten. Ersättning för kost utgår härvid jämväl för söndag, helgdag och *sedvanlig fridag*, som infaller under semestern.

Arbetstagare, som är i arbetsgivarens kost men under semestern icke till någon del uttager denna förmån, äge rätt till skälig ersättning för kosten. Ersättning för kost utgår härvid jämväl för söndag och helgdag, som infaller under semestern.

*Lagförslag om semester m. m. (Forts.)**(i Kungl. Maj:ts förslag:)**(i utskottets förslag:)*

Vid beräkning av semesterlön skall hänsyn icke tagas till förmån av fri bostad eller till löneförmån, som är avsedd att utgöra ersättning för särskilda kostnader.

Enligt en vid utlåandet avgiven reservation hade herr *John Björck* ansett, att 8 § i förslaget till lag om semester bort erhålla följande lydelse:

Under semester skall lön utgå.

Arbetstagare, som är avlönad med tidlön, beräknad för vecka eller längre tidsenhet, äge uppbära den å semestertiden belöpande lönen. För annan arbetstagare skall lönen, *där ej annat överenskommits i kollektivavtal*, för varje semesterdag utgå med belopp, motsvarande hans genomsnittliga inkomst för dag, då arbete för arbetsgivarens räkning utförts under de månader av senast förflutna kvalifikationstid, för vilka semesterrätt föreligger. Hänsyn skall — — — (lika med utskottets förslag) — — — särskilda kostnader.

Enligt en annan reservation hade herrar *Tamm*, *Wistrand* och *Skoglund* samt fröken *Andersson* på återopade grunder påyrkat, utom annat, att 8 § skulle ersättas med följande lagrum:

Under semester skall lön utgå.

Arbetstagare, som är avlönad med tidlön, äge uppbära den å semesterdagarna belöpande lönen. Är lönen beräknad per timme, skall för varje semesterdag lön utgå för åtta timmar.

Är för arbetstagare, vars lön beräknas efter annan grund än tid, i kollektivavtal eller eljest fastställd viss tidlön, skall denna lön utgå under semestern, därvid vad i andra stycket säges skall gälla. Finnes särskild tidlön icke bestämd, skall lönen för varje semesterdag utgå med belopp, motsvarande arbetstagarens genomsnittliga inkomst per dag, som arbete för arbetsgivarens räkning utförts under de månader av senast förflutna kvalifikationstid, för vilka semesterrätt föreligger.

Herr **Wistrand**: Herr talman! Med hänvisning till vad jag tidigare har anfört ber jag att få yrka bifall till den reservation, som är avgiven av herr *Tamm* m. fl.

Herr **Petersson, Knut**: Herr talman! När jag nu ber att få yrka bifall till den av herr *Björck* avgivna reservationen i fråga om den föredragna paragrafen, vill jag endast tillägga, att de erinringar, som socialministern nyss riktade mot reservationen, knappast förefalla mig giltiga. De falla redan på den omständigheten, att ersättning för övertidsarbete icke får inräknas, när det gäller att bestämma semesterlönen, något som förutsätter en särskild journalföring för detta ändamål. Jag ber dessutom att få hänvisa till det uttalande, som arbetsgivarföreningen gjort i fråga om den föredragna paragrafen och som återfinnes i dess yttrande på sid. 40.

Herr statsrådet **Möller**: Jag har ingenting annat att anmärka till herr *Peterssons* anförande än det, att om det finns någonting, som arbetsgivarna noga hålla reda på och bokföra, är det övertidsersättningarna. Eftersom de ju praktiskt taget alltid utgå med 50 å 100 procent av den vanliga lönen, äro arbetsgivarna synnerligen noggranna på den punkten. Att det skulle vålla svårigheter att skilja ut övertidsersättningarna, få herrarna ursäktade, att jag inte tror.

Lagförslag om semester m. m. (Forts.)

Herr Norman: Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Wistrand: Herr talman! I anledning till vad herr statsrådet yttrade vill jag upplysa om att det inte bara är fråga om övertidsersättningar. Det kan också vara fråga om ersättning för arbete i särskilt obekväma lokaler, det kan vara fråga om klädesersättning och en hel del andra likartade saker, som kunna vara ganska besvärliga att komma till rätta med.

Herr Petersson, Knut: Herr talman! Om herr socialministern fortfarande vidhåller sin uppfattning, att bestämmelsen i denna paragraf icke kommer att föranleda några svårigheter, ber jag endast att få hänvisa honom till vad som i propositionen, sidan 184, anföres om denna paragraf ur vattenfallsstyrelsens yttrande.

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr talmannen, att i avseende på den under behandling varande paragrafen yrkats 1:o) att densamma skulle godkännas enligt utskottets förslag; 2:o) att paragrafen skulle godkännas med den lydelse, som påyrkats i den av herr Tamm m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; samt 3:o) att paragrafen skulle godkännas med den avfattning, som förordats i herr John Björcs vid utlåtandet anförda reservation.

Sedermera gjordes propositioner enligt berörda yrkanden; och förklarades propositionen på godkännande av utskottets förslag till paragrafens lydelse vara med övervägande ja besvarad.

Övriga delar av utskottets lagförslag.

Godkändes.

Utskottets hemställan i punkten A.

Förklarades besvarad genom kammarens beslut med avseende å lagförslaget.

Punkterna B—D.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten E.

I motionen II: 491, av herr De Geer i Lesjöfors, hade yrkats, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla, att utredning måtte verkställas i fråga om en kalenderreform i syfte att minska antalet av de nuvarande helgdagarna.

På sätt förut angivits hade utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt, att motionen II: 491 icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Herrar Norman och Wistrand hade i en vid utlåtandet avgiven reservation anfört:

»Vi anse, att den i motionen II: 491 framkomna tanken på en kalenderreform icke bör utan vidare undanskjutas. Viktiga såväl sociala som produktionsintressen skulle därigenom kunna bliva tillgodosedda. Vi tillstyrka därför en allsidig utredning rörande detta spörsmål med beaktande av jämväl kyrkans och kyrkofolkets intressen och hemställa, att riksdagen, med bifall till ifrågavarande motion, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att skyndsamt utredning verkställas i fråga om en kalenderreform i syfte att minska antalet av de nuvarande helgdagarna.»

Lagförslag om semester m. m. (Forts.)

Herr **Wistrand**: Herr talman! Jag anhåller att få yrka bifall till den reservation, som är avgiven av herr Norman och mig.

I herr Wistrands yttrande instämde herr *Norman*.

Herr **Gustavson, John**: Herr talman! Jag anhåller att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Lindhagen**: Jag får här tillfälle att säga vad jag velat yttra i principdebatten.

Jag har själv i min tid åtnjutit så lång semester, i synnerhet i gamla tider, att jag tycker, att 12 dagars semester verkligen är det minsta man kan begära. Men under sådana förhållanden tycker jag också, att man borde ytterligare spåda på de 12 dagarna med bibehållandet av de nämnda tre helgdagarna.

I andra kammaren framlade vid sekelskiftet redaktör Hellberg från Karlstad en liberal motion om att avskaffa Kristi himmelfärdsdag, för att denna helgdag inte skulle göra intrång på produktionen och arbetslivet. Lagutskottet tillstyrkte. Jag blev ensam reservant i utskottet med erinran, att alla helgdagar borde bibehållas såsom *svenska folkets enda semester*. Detta väckte sådan anklag i andra kammaren, att jag nog aldrig fått en sådan mängd instämmanden som vid detta tillfälle. Hellbergs motion föll totalt igenom i andra kammaren.

Jag står fortfarande på samma ståndpunkt. Fastän nu genomföres 12 dagars semester böra, såvitt jag förstår, fortfarande de där tre helgdagarna helst bibehållas.

Herr **Norman**: Herr talman! Jag ber att få erinra om att i och med det beslut, som kammaren har fattat beträffande fjärde paragrafen, är det inte alls säkert, att man kan få dessa helgdagar som ett påbröd till de 12 semesterdagarna, utan de kunna åtminstone delvis komma att inkluderas i de 12 dagarna.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen i enlighet med de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu förevarande punkten hemställt samt vidare på bifall till den av herrar Norman och Wistrand vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Norman* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 58 punkten E, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles den av herrar Norman och Wistrand vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

På framställning av herr talmannen beslöts att handläggningen av återstående ärenden på föredragningslistan skulle uppskjutas till morgondagens sammanträde.

Anmälades och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 377, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften.

Anmälades och bordlades

bevillningsutskottets memorial och betänkande:

nr 38, angående ersättning åt av utskottet vid behandling av vissa ärenden anlitade biträden; och

nr 39, angående beräkning av bevillningarna för budgetåret 1938/39, m. m.; samt

budgetdeputerades memorial angående arvode åt deputerades sekreterare.

Herr **andra vice talmannen** erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr talman! Jag får hemställa, att kammaren måtte besluta, att samtliga de i dag för första gången bordlagda ärendena skola uppföras sist på morgondagens föredragningslista.

Denna hemställan bifölls.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 6.17 e. m.

In fidem

G. H. Berggren.
